

د لوي څښتن په نامه

په پښتو کې حالتڅېړنه او بریاوې

لیکونکی: ډاکټر ماخان مېری شینواری

خپرونکی: انجنیر شمشاد زهير

Ketabton.com

نېټه: ۲۰۲۲ ز ک
Ketabton.com

بن-جرمني

نيولیک

سريره ۳	اينکليتيکي نومځاينيوې: ۲۸
-- حالتونه او ،،زما،، که... ۴	اينکليتيکي نومځاينيوې: ۲۹
-- پښتو کې نومځاينيوې او ۱۳	کابل ته که و کابل ته ۳۹
-- د کاسوس رېکتوس او ۱۵	په پښتو ژبلار کې نوې ميدنې:..
-- د مور ستونځې له ژبې... ۱۵	کازوس رېکتوس او کازوس .. ۴۲
-- پښتو او ژبلاريزې ناوې... ۱۷	زما (د ما، يما) پوښتنه ۴۹
-- د پښتو ژبې وده ۱۷	په ژبلار کې نوې ميدنې ۵۲
-- په پښتو کې د حالتونو يا پېر... ۲۰	تکيه اړ نومځاينيوې ۵۹
ولې بايد دما خبره سمه وي؟ ۲۲	حالتونو نوې څېړن-پوهه ۶۴
Klitikum = تکيه اړ نومځاينی ۳۰	د پښتو حالتونو د ستونځويو بريا ۶۸
اينکليتيکي نومځاينيوې: ۲۸	د ډاکتر ماخام مېرې شينواري ليکنې او ژباړې ۸۰
اينکليتيکي نومځاينيوې: ۲۹	د ډاکتر ماخان مېرې شينواري ... ۸۶
په پراته حالت کېنې ۳۱	
په پراته حالت کېنې ۳۱	
-- د را(در، وړ) بيا خوب ۳۲	
-- د پښتو ستونځې او ستونځويې ۳۳	
د پښتو څنگه والي، پېر ... ۳۹	
سنترپوزېشن..... ۴۱	

سریزه

دا د حالتونو څېړنه لکه چې ما کړې او په داسې غزېدلې
توگه ورته اړین شوی یم، په پښتو کې لومړنۍ ده، نو له
دې امله ستاسو پوره پام ورته را اړوم.

تکرار لري، خو مرسته کوي.

لاس ته راوړنه یې په پای کې ده.

د ما لیکنې له یوې څخه وېلې ته وده کړې او په هره
لیکنه کې یو څه پرې ور زیات شوي دي.

دا چې ما یو لیک د پوهنتون د پښتو څانګې ته یو لیک
لی. لی، باور وکړی د نادر نښت یا ځانستایني له امله نه
دی، خو پېڅېرو کې ورسره راتګ ستونځمن وو او دا مې
و ځان ته یوه لار پرانستله، هیله ده سر به ونیسي.

ښ

.

.

.

حالتونه او ،،زما،، که ،،دما،، او نور Causus

یادونه :

۱ - دا لیکنه به کیدی شي بیا ځل څه ولري، خو بیا همغه هوښیاره خبره ده، چې دوه واره کښلی کلک وي.

۲ - د تازه څېړنې له مخې به دا حالتونه داسې وېول:

۱ ۲ - ګرونی حالت نومیز یا نومیناتیو.

۲ ۲ - پرېکړونی حالت. اکوزاتیو، خو د ځنو کمونو او زیاتونو سره، چې نه یې ډېروم.

۲ ۳ - د خاوندوالي حالت. جینیتیو

۲ ۴ - د پېښایښو حالت. داتیو.

دا دې په اړونده لیکنه کې وکتل شي.

له هغه وخته مې چې د نومځانیو او حالت په هکله لیکنې کړي، نو د همغه وخت راپه دېخوا مې زړه وو، چې دا لیکنه سرته ورسوم، خو په خپل اند او فکر مې ورسره ستونځې هم پوره ډېرې وې. په دې لیکنې دادی پیل کوم، په دې هیله، چې ژبپوهان او نور د ژبې مینه وال به په کې شونې ونډه واخلي، زه یواځې دا موضوع تاسو ته د خپل اند سره سمه، د ما پر پرلپسې څېړنو بنسټ باندې او په پوره هڅو پوهنیزه توګه وړاندې کوم. دا چې څنګه مخ ته لاړ شو او لاسته راوړنه به یې څنګه او څه وي، دا تاسو ژبپوهانو ته درپاتې دی.

زما لیکنې ټولې د الماني په مرسته دي، نو دا چې په الماني کې حالت څنګه دی، هلته روښانه لار شته او ټولې لارې هم د نومځانیو او نورو له لارې روښانه شوې دي، خو په پښتو کې داسې نه ده او زه ورسره ستونځې لرم، چې دا نو باید څنګه وشي. دا چې پښتو هم دنورو ژبو په څېر پیدایښت او د/پیدایښت سره سم دا هم یوه پوره ژبه ده، داسې لارې یا خپلې لارې لري، چې زه یې د ما د څېړنو پر بنسټ باندې وتاسو ته ستاسو و مخ ته ږدم، دا چې څنګه وشي او څنګه د ژبلاړي له لارې دي، ستاسو دنده دي وي. که په دې هکله لیکنې ولرو، زه لکه تل په خواشینۍ وایم، چې ترې خبر نه یم او که لیکنې وي هم باور وکړی، چې دا به خپل څېړنیز غوره-والی ولري او تاسو به ګډ کار ته راوهڅوي.

گرانو لوستونکو!

د دې لیکنې څخه مې موخه دا ده، چې دا حالتونه موږ په پښتو کې وڅېړو، چې څو او کوم دي او په دې برسېره د همدې حالتونو په بنسټ یا مرسته وڅېړو، چې دا د ملکیت له پاره دا دما، دتا سم دي او که نه زما او ستا. موږ دا درې ډوله په ژبه کې لرو، چې ځنې ځایونه دما، دتا او همداسې یما او ځنې بیا زما او ستا او بله ډله یې یما، یتا وایي. دا یوه پوهنیزه څېړنه ده او دا اجازه به ځان ته ورکړم، چې له تاسو درنو ژبپوهان او مینه والو لوستونکو څخه د گډ کار هیله وکړم.

دا حالتونه د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کېږي

پېل یادونه: په پېل یادونه کې دا پېغام کې ونیسو، چې ما دا حالتونه د الماني حالتونه څېړلي، چې پښتو حالتونه یې ورسره سر نهڅوري، خو کټه مې ترې احستې او پل پېل به به دې لیکنې کې د دې ستونځو لپاره ډېرې گورو (ستونځوبی لکه گروبی)

نومیناتیو **Nominativ** (له لاتین څخه، نومونې یا نومونیز) په گرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې له هر څه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه، د هر څه له مخه، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نڅښونې په چوپړ کې دی، د دې له پاره دا هم ټیپیکي یا نومونیز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کېږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،، څوک، - چا - او څه حالت،، بلل کېږي، د یوه حالت سیستم په توگه رامنځ ته کېږي، چې دا نومیناتیو - اکوزاتیو سیستم بلل کېږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک،، چا - ،، او ،، څه شي،، حالت.

موږ د گړنو یا کر له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه کار ته ځي

سپین یا هغه کار ته لار

سپین یا هغه به کار ته لار شي

سپين يا هغه کار ته تللی وو

څوک کار ته.....

سپين يا هغه

زه کار ته ځم

زه کار ته لارم

زه به کار ته لار شم.

زه کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوره

ما مڼه خورلې وه.

لنډه يادونه: وروسته به وگورو، د ،، زه کار ته لارم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لارم،، سم وليکو. د ژبلاړ او په ژبلاړ کې د ما د نوو ميندو په بنسټ (دا دې هملته) همغلته (وکتل شي).

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي (په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پخه ه ده او که بل ډول يې بولي. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعني په دريو اړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو کې نومځايښوی هم بدليږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور کار ته ځي.

د حالتونو څېړنپای

څوک کار ته ځي؟ ځواب: مور

د وروستنيو څېړنو پر بنسټ باندې به وگورو، چې داپور ته داسې ليکل کيږي:

مو وکار ته ځي

څوک وکار تهځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيږي.

څه شی خرابيږي؟ ځواب: کاليمينځی

يادونه: ماته هم دا نومونه توکلي د ليکونې (قلم) خولې ته راځي. نه پوهيږم، چې دا اله، چې کالي پرېمينځي، کاليمينځی، کاليمينځونی يا کاليمينځونکی وېولو. او که نه، نو کالي مينځلو اله. څنگه مو چې خوښه وي.

جينيتيډ Genitiv Der

جينيتيډ د الماني گرامردويم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم اسې روښانه کړو، چې د خبرو بايد وي:

لومړی: دا حالت د ملکيت حالت يا د ،،، دچا،، حالت په نامه هم ياديږي.

يادونه: په نوميز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بيلگې: ،، د گاوندې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د گاوندې

،، د يوه لرې زنگ غږ،،.

يادونه:

اوس گورم، چې دا لاندې سم نه دی او دلته بايد د اړونده حالت هغه اړونده مورېم ،، د ،، راشي.

د جینیتیو، په څه (شي)،، حالت

هغه په غلا تورن دی.

هغه په څه (شي) تورن دي؟ ځواب: په غلا

یادونه: په وروسته لیکنو او دما په میندو کې بهو گورو، چې دا حالت په پښتو یې هغه زیات د پرېکړوني لپارځ راځي.

Dativ Der داتیو (دا اوس موږ په پښتو کې د پښځاینیوو حالت بولو) ښه یې : دی))

یادونه: دا لیکنه د موږ ورسره بلدي لار سم دي، خو د موږ د نوي ژبلاړ سره و سمون ته اړتیا لري.

داتیو د الماني ژبي دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په گوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي، چې چا ته (سمه پوښتنه یې : و چا ته)؟

بیلگې: زه دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: میرمن ته.

هوگی سوغات سپین ته ورکړ.

هوگی سوغات چا ته ورکړ؟ ځواب: سپین ته

زه زما (دما) ملگري ته یو کتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ ځواب: زما(دما) (و) ملگري ته.

د دې حالت سره په نږدې څېړنه کې دا حالت ما د پښځاینیوو حالت بللی. د ما میندې او نوي لیکنې دا روښانه کوي.

اکوزاتیو **Akkusativ**

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو برېښي.

اکوزاتیو یوگرامري حالت دی. په ورځني الماني گرامر کې دا د څلورم حالت سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په الماني کې پوښتنه کېږي، چې ،،څه (شي)،، یا څوک او که ،، د چا؟؟؟،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کېږي.

اکوزاتیو: د ،، چا - یا څه شي حالت

ښاغلی سپین خپل ورور کوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي؟ ځواب: د خپل ورور

یادونه: دا حالت په پښتو کې کله د پرېکړونې حالت دی او کله د خاوندوالي حالت دی، هلته به ورباندې وپوهېږو،

دا پورته غونډاله زموږ پښتو کې داسې ورځنۍ نه ده، نو دا څنگه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه خپل ملګري ته یو کتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

زه خپل ملګري ته څه شی سوغاتوم یا ډالۍ ورکوم؟ ځواب: یو کتاب

بیا پورته سره ،، و ،، نه دی لیکل شوی، نو:

زه و خپل

دلته له هرڅه څخه د مخه یوه یادونه ده، چې باید پام مو ورته وي:

له دې څخه د مخه: تر دې وخت پورې مې لا دا حالتونه داسې سم نه وو څېړلي، نو دلته هم هغه غوښتونې څېړنه نه شته.

دا گرانو لوستونکو لپاره هم کتوره ځکه ده، چې له یوې خوا به د ما پر ستونځو باندې وپوهېږي او دا چې پخپله به هم د لومړي ځل لپاره مخامخ وي، ښه به یې پام ورته راوگرځي.

لنډ: په پښتو کې یواځې پوستپوزېشن شته او بس.

ما دلته سربل لیکلی یا دلته د پښتو اوسترېلونه زیات دي او همداسې کیدی شي سیرکومپوزېشنونه هم وي، چې هغه به گران لوستونکي په اړونده ځای کې ولوستلی شي. د نه کار څخه نیمګړی کار هم هرومرو ښه دی، په ډېره بڅېښنه، که دا کار مو ستړي کړي.

د حالتونو څېړنپای

يادونه: د دې سر بلونو او اوستر بلونو.... باندې خو نه پوهيرم، خو ما هغه د الماني انډول يا د يوه امانې وى انډول د دې له پاره اړيکيوونه ليکلي، ناسم نه دى، خو ستاسو خوښه

دلته به بيا د لږ بيا لوستنې سره مخامخ شو، ما که په ليکلو ستړى کوي هم، هيله ده، چې تاسو په لوستلو ستړي نه کړي.

دې ته هم يوه پيل يادونه:

دلته هم هغه ستونځې، چې لرو دې مو د نوو څېړنو سره سمې شوى، خو سړه سينه به ورته لرو. دا هم د مور په هغه ورسره بلده بڼه يا پوهېدنه ناسم نه دي، خو په نوې پيدا بڼه دي.

يادونه: ما په ليکنه کې پورته ځنترپوزېشنونه ليکلي. په راتلونکو ليکنو کې به گورو، چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

— که له الماني څخه يې راواخلو، نو (بايد فکر ورته وکړو، چې په پښتو کې به څنگه وي؟) حالت يا کاسوس په الماني کې څلور حالتونه په نخښه کوي. حالت مور ته ښايي، چې نومن د نورو توکو سره په جمله کې د نومن، د ، ملکيت، داتيو او؟؟؟؟ څنگ نورې څه اړيکې لري. نومن يا نومونه، د هغه ملگري (چې ښځينه نارينه ترې څرگنديږي) الماني يې اړتیکل)) همداسې وکيل يا نماينده (نومځاينيوى) په حالت کې جوړيږي.

دې ته سړى کردان يا بدلون وايي. نومونه، اړتیکل يا نر -ښځينه والى او نومځاينيوي د خپلې دندې له مخې گردانيږي يا بڼه بدليږي

Wofür braucht man den Kasus? حالت د څه له پاره په کار راځي؟

د دې له پاره چې د حالت موخه باندې وپوهيږو، غوره ده چې يوځل يوه جمله په پام کې راولو، چې توکي يې گردان يا بڼه بدل شوي نه وي. دلته پام ته راځي، چې دا چې دايوگوني حالتونه نه يواځې يوه دنده لري، بلکه د دې له پاره مسئوليت يا دنده لري، چې موږ وپوهيږو. يوه غونډاله چې دا په پام کې ونه نيسي د پوهېدلو نه ده.

دلته يوه بېلگه راوړو:

له نه بڼه بدلون سره: ښځه ورورملا لور خولې ورکوي.

له بڼه بدلون سره : د ورور بڼه د ښوونکي (و) لور ته خولي ورکوي.

لاندې يې الماني :

Nicht dekliniert: Die Frau der Bruder geben der Tochter der
lehrer der Hut.

Dekliniert: Die Frau des Bruders gibt der Tochter des Lehrers
den Hut.

په لومړۍ غونډاله کې د غونډالې ځانگړي توکي بڼه بدل شوي نه دي او په لاس ته راوړنه کې په اړونده حالتونو هم نه دي برابر شوي او په پام راځي، چې غونډاله پوهوړ نه ده. د دې په الماني کې) په پښتو کې بايد ځانله څيرنې پرې و شي (د څلورو حالتونو غوره دی، چې دا الماني او زموږ په حالت که دا پښتو يې وپوهيږو .

گردان يا بڼه بدلېدنه شونې کوي، چې د نومه ونې يا نوميناتيواریکې نورو توکو ته روښانه شي سمه گردانونه يا بڼه بدلونه يې په الماني کې سمه ده او پښتو کې به ورته پام وکړو.

دا چې په دې غونډاله کې کوم حالتونه او څنگه راغلي، د الماني څخه يې پيل کوو او بيا پښتو ته راځو.

Nominativ + genitiv Prädikat Dativ+genetiv Akusativ

Die Frau der Bruder gibt der Tochter des Lehrers den Hut

ملکیت)؟ + (نوموی ملکیت +داتیو)؟ (نومن کړنه يا پرېديکات

د ورور بڼه د ښوونکي لور ته خولي ورکوي.

لږ تر لږه دلته گورو، چې د پښتو غونډاله له ملکیت څخه پيل کيږي او پسې ته به گډ فکر وکړو...

په الماني کې څلور حالتونه دي او په پښتو کې به ورته وگورو، چې ستاسو کار په کې اړين دی.

د حالتونو څېړنپای

د الماني غونډاله په نومونه پيليري، خو لاندې پښتو يې په خاوندوالي پيليري، پسي نوميناتيو راځي بيا خاوندالي پسي داتيو پسي خولي باندې پرېگړه نه کوم، چې د گرامر له مخې څه شی دی او پسي ورکوي پرېديکات يا کرڼه ده.

د پښتو حالتونه يې داسي

د ورور ښځې د ښوونکي لور ته خولي ورکوي.

يادونه: دا پورته غونډله د نوو څېړنو په بنسټ ناسمه يا ناپوره ده، چې اوس يې بايد- د ماد څېړنو پېښت- داسي وليکو:

د ورور ښځه د ښوونکي و لور ته خولی ورکوي. **دا،، ولور،، د اړونده حالت د نومځايښوي په ځای** راځی او د پېښځايښوي حالت دی.

د دې پوښتنه به داسي وکړو:

د چا څوک د چا چاته څه شی ورکوي؟

يادونه: د اوسنی څېړنې سره به داپورته داسي وليکو:

د چا څوک د چا وچاته څه شی ورکوي؟

واکوالی نومونه واکوال داتيو نومونه کرڼه.

دلته په پښتو کې د اکوزاتيو حالت گومان مې دی نه شته. پوښتنه دا ده، چې ايا موږ د اکوزاتيو حالت لرو او که څنگه؟ دا د خبرو يوه موضوع بايد وي. په الماني کې هم کله کله داتيو د اکوزاتيو سره راځي. په پورته غونډاله کې خولی په الماني کې اکوزاتيو دی، خو پښتو کې داسي برېښي، چې نوميناتيو دی، و بيا هم پوره څېړنې ته يې اړتيا شته.

نوموی کېدی شي د چا/ د څه شی له ؟ له لارې وپوښتل شي.

دا حالتونه چې پېژندل - او څېړلکيري د همدې پورته پوښتنويونو له لارې کيري.

يادونه: دا حالت او غونډلې يې پېښتو ژبه کې د پرېکړوني د حالت دی، چې روښانه کيري.

په پښتو کې نومځاینيوي او حالتونه:

ما تراوسه (ما ، پورې ، د مخه ورسره نه وو لیکلی ، چې بې له ، پورې ، څخه ناسم دی) له تاسو سره د الماني نومځاینيوو او همدا ډول د حالتونو په هکله خپلې لیکنې گډې کړې . راځی ، چې وگورو ، چې دا به په پښتو کې څنگه وي . دا به هم له الماني څخه په گټه اخستنه باندې ودانې وي .

یادونه: دا لاندې او دا پسي لیکنې داسې څه بیا راغلي ، خو غوره دلته دا ده ، چې دا د کلیتیکي حالت یوه برخه ده ، چې وروسته پور هڅېرل شوې . دا چې دا سوچ سوچ نوې دي ، نو گوري ، چې ما هم ورسره څومره ستونځې لرو دې دي . هیله ده ، چې ځانان ژبپوهان به یې سره سمې کړي .

ابنکلیتیکي نومځاینيوي:

یادونه:

۱- دلته تکرار شته ، خو لوستلې گټور بولن .

۲- دا لیکنه هم وروسته بیا پوره او سمه شوې . دا به د ما په پای لیکنو ، اندم چې سمې شوي به وي . او وبه گورو ، چې دا لیکتیکي یا تکیه-ار نومځاینيوي دي ، چې د پښځایني حالت کې کارول کیږي .

موږ د نورو ژبو څخه گټه اخلو ، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه گټه اخستل کېدی شي ، خو سره ورته ژبني زې لارې سره نه لري .

په فارسي کې: مېرم.. او نور ، مادرم ، ... ، او نور

په فارسي کې بیا خاوندوالي هغه نومونو لپاره ، چې پای یې بېغږه توري وی ، -م ، -ت ، -ش پسي تړلي او که پای یې غږلرونکي توري وي ، نو بیا پسي -یم ، -یت او -یش پسي تړلي دي .

په پښتو کې: ځم ، ځو ، ځي ، ځی ... او ور خو موږ مې (دې ، یې) په پښتو د کړنوي پسي ، م ، ی تړلي او د خاوندوالي نومځاینيوو پسي بیا مې ، دې ، یې مو د مخه وڅېرل ، چې د فارسي بیا د خاوندوالي نومځای نیوي ، گډ ، په دې پوهېدنه چې مې ، دې د پښځاینيوي څخه بیلدي . دا هم وروسته څېرل شوي او سم دي .

د حالتونو څېړنپای

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنوي اخر کې دا ورسره زیاتېدنه د ګړنوي پسې تړلی یا سره ویلي شوي شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوي خپلواک شته دی او په درې کې دا نه شته یا داسې نه دي.

دا نور نومځاینيوي به د څنگه والي نومځاینيوي وېولو او ګورو، چې د اینکلېتيکي نومځاینيوو سره توپیر لری.

Enklitische Pronomina اینکلېتيکي نومځاینيوي.

یادونه: دا تکرار دی، خو شاید لږ څه نوي ولري، بیا هم که زه سهوه وم بخښنه به وي.

اینکلېکي نومځاینيوي یوه کیدنه لري، چې له یوه ګړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلي شي. ګړنوی + ځانیز پسې تړی ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې تړی ډډه کیږي یا دا د ګړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلي یا ولي شوي، چې یو نوی وي منځ ته راوړي چې د دې تړني سره پرېوېدنه هم پوره کوي.

د بېلګې په توګه: اینکلېتيکي نومځاینيوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه ګړنوي سر ورزیات شي.

ګډوله کونه

- ګړنويي + ځانیز پسې تړی په وینځ ژبه او لیکنځ ژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

- ځانیز مختري نومځاینيوي یا اینکلېتيکي نومځاینيوی + ګړنوی، چې دا دواړه به لږ ترڅېړني لاندې (دلته مې، تر، لیکلی، خو ناسم دی. سم یې د، و، ونیسو.

دا نومځاینيوي، نو څنگه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته ښایم. که غواړي وټا ته عکسونه ښایم.

د او پورته د مخه راولي سره بیا راغلی، خو پام ورته وکړی. د ما یې لږېکولو ته زړه نه کیږي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبلیکوس کارونه

يادونه: دا لاندې څېړنبرخه نېمگړې ده، خو وروسته په نور لیکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نوميز او اکوزاتیو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کېږي. یوه ځانگړنه شته او هغه داسې ځانيز نومځاینيوو کې اوبلیکوس د الماني و اکوزاتیو ته کارول کېږي. کاسوس اوبلیکوس تل کارول کېږي، که یو ادپوزېشن په نوم تکیه کوي. ځانگړنې په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زیات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبلیکوس د تېروخت بڼه کې نوميز حالت کې هم کارول کېږي.

يادونه: دلته دې اندونه سره گډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتې وی و پسي ځاینيوی یا پوستپوزېشن ،، ته، ته یو اوبلیک دی. د الماني داتیو څنگه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بیلگه: و کور ته ځم.

پرمیز(حالت) باندې (اړیکوی) د انگورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انگورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) و(تا) (حالت) ته (اړیکوی) دروره.

گورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفیمونه دي، لکه ،،د، د خاوندوالي مورفیم.

دلته ټول اړیکویونه پسي ځاینيوي یا پوستپوزېشنونه دي.

د مور ستونځي له ژبې سره چېرته دي؟

مور په رېستیا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاريزې ستونځي لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله لیکلی وو، اوس و ما ته په ځانگړې توگه په حالتونو کې ډېرې ستونځي لیدل کېږي، چې په اوسنیو لیکنو کې مې سمې کړي.

ما لیکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت ،،باغ ته، نه کړوني دی. ،،ته،، پسي ځاینيوی دی، نو باید چې له نوم څخه د مخه د دې پسېځاینيوي اړونده مورفیم ورزیات شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د یوه ،، و ،، له نوم سره د مخه باید

د حالتونو څېړنپای

ورزیات شي. اوس به یې سم ولیکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي، که دا زه ورزیات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،،. دوه نورې غونډلې.

پخوا مې لیکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کلیوالي دي، خو معیاري یا ښه یې ژبلاړیزې ناسمې دي. دا به سمې داسې ولیکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې لیکنې شته.

د ما یوه هیله: که هر چا یو څه سم ولیکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې مني او ناسمون یې تل باید سم شي.

لاندې به کلیوالي لیکنې او معیاري لیکنې سره یا ښه د حالتونو غونډلې سره په ګډه وګورئ:

زه باغ ته ننوتم زه و باغ ته ننوتم.

زه باغ کې یم. زه په باغ کې یم.

زه د باغ نه لارم او نور. زه له باغ څخه لارم(ولارم)

دما سره له ما سره

په میز شته پر میز باندې شته

ما پورې راشه یا تر ما پورې راشه

تر ما راشه. تر ما پورې راشه

انګلیسي نوموینه، چې د یوه حالت اړوند دي

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، تر مخه، ... او او دا ټول ناسم دي. تر یواځې او یواځې د پښتاینيوي مورفېشم دی، چې دا پښتاینيوی یې، پورې دی او پس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پښتاینيوي لري او دا دي:

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو ولیکئ.

پښتو او ژبلاړيزې نااوبی ستونځې يې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولي ځوانه؟

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه يواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د

پښتنو يوه ټولنيزخوږښت بنسټ په جوړېدو (۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل پوهنتون او په (۱۹۳۷ زک) کې د پښتو ټولنه جوړ شول، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار هاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لويې جرگې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لږه سويه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه بايد پيل شوی وي او قانوني ، د قانون له مخه يې دا په ۱۹۶۴ ز ک بيا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لږ را بيدار وو.

سرلښکر يې:

دا خپله دنده بولم ووايم، چې سر لښکر يې همهغه له اول څخه خدای(ج) بڅښلی ارواښاد وزير محد گل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره يې د يوه ورور په څېر اړيکې لروډې، په ژبه او هيواد مين انسان وو او د دې توان يې لاره، چې د ارواښاد رېښتين صيب له خبرو يې دا پنځه د پښتو ستوري هر يو ارواښاد خبيبي، اورښاد بينوا، ارواښاد رښتين، **ارواښاد خادم او ارواښاد.....** روزلي او د وينا له مخې يې سياسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نيولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرگندونې څخه نو همدا لامل دی، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لري د ژبې تر ژبلار یا گرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خوندیونه نه لرو، هغه مسلکي وییونه یې ټول عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوېښت کتابونه مې په پښتو ژباړلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه گرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنگه شونی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

دا هم باید په کلکه ووايم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دمور ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی. دلته مې — له دې لیکنې سره — هغه بنسټیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځو بڼو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

زه به د مور ستونځې په حالت (پېر، کاسوس یا د المني فال) کې وڅېرم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو گرامر یې هم باید د ژبې ځوانۍ ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې — که وي، نو پوره ناپوره به وي — او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل گرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معیاري توگه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته ونډه په کې فارسي یا عربي ژبې باید لروډې وی، ځکه چې مور د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي، چې لرو یا لروډل هغه لا د مخه له فارسي — چې د مور یواځنی رسمي ژبه وه — رانیولي وي، نو د مور د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا

له امله پښتو اندول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابله بلکه پردی برېښېده. موږ د نورو ژبو په مرسته د پښتو گرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوې منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبی سره هم باید ستونځي شته وي، چې هغه بیا د گرامر په لیکلو کې راڅرگندیږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د گرامر د توپیروالي له امله، گرامرې ستونځي منځ ته راځي، چې زه به یې په دې لیکنه کې هغه څرنگوالي ته گوته ونیسم او همداسې له بلې لورې موږ د پښتو ژبلار یا گرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانیسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم یې و ژبلار ته ورننوځي. د دې څرنگوالي ته به هم گوته ونیسم.

په پښتو کې د حالتونو یا پېر سره لرلي ستونځي

پیل یادونه (ځان ستاینې نه ده، خو اړین راته برېښي، چې هرڅنگه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما لیکنو ته راوړم): ما له بنوونځي څخه را په دیکخوا له پښتو ژبې سره زوره مینه لروده او ان چې په څلورم ټولگي کې - دامې په یاد دې، چې - د پېگانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توگه د ژبې سره کړونې کار پیل کړی او دا هره ورځ پېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه یې د دوه ژبلار کتابونو لیکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه ویونو ته کتنه شوې، چې موږ یې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نیولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهیدونکي،، په ځای یې پېر ناسم کاروي او دا چې د سويي او معیار لپاره کچه کارولکيږي، دا مې باید باور وي، چې د موږ لیکونکي څوک یا ژبپوهان نه پرې پوهیږي او دا سي نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه لیکلي په ketabton.com کې یې گران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هیله هم ده، چې که دما لیکنې سمې نه وي، نو

اوس هغه ما ژبلاريزې لرلي ستونځي:

بېلگه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

موږ لیکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ...څخه او د... سره،، باندې یوه ستره لیکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم ولیکل، چې گوندې دا یو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د یو مورفیم په توگه د یوه نوموي (نوم، نومځاینوی) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښايي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی، لکه د هغه کتاب یا همداسې د سپین کتاب، نو دا راته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسې بیا په دې اند شوم، لکه د موږ ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا یو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی یې په منځ کې راځي او د موږ ټول ژبپوهان یې ،، سربل او

اوس تر بل بولي،،، چې زه په رښتيا نه پرې پوهېږم او نه مې چپرته ولوستل، چې ولې.

دا بايد ووايم، چې د مور ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د يوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنسټيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انگېرل کيږي، چې هغه د انگرېزي from او الماني von لپاره مور د پښتو انډول،،، له،،، بولو يا داسې شايد کله، کله،،، څخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنيو ژبپوهان څخه به،،، له...څخه،،، او له ما څخه هم زيات،،، له...څخه،،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې،،، دما،،، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لږ گوته ورته ونيول شي او ليکنې پرې يو څو لرم، چې د کتلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.

له دې سره مې باور دی، چې مور د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبيو لار ميندلي وي، چې گران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي، مور په پښتو ژبه کې لرو: مور نومځاينيوي لرو: زه، ما، ته، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې څېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي، لکه: ته ما وهي، تا زه ووهلم.

په نورو حالتونو کې بايد يو څه بل ډول وي (پسې روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي).

دلته دی، چې د from او von انډول،،، څخه،،، دی، نه،،، له،،، او همداسې نه،،، له ... څخه،،،.

په دې کله وپوهېدم يا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو (وپوهېدم؟؟؟) دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي)، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکليتيکي ليکل) نومځاينيوي، نو وپوهېدم، چې دا،،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای راځي د اړوند حالت لپاره، چې هغه حالتونه يې، چې دا يې د نومويونو سره راځي، اوبليکوس حالتونه دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما،

د حالتونو څېړنپای

زه، تا ... او نور یواځې هم په هغو حالتونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته گوته ونيول شي.

ولې باید دما خبره سمه وي؟

د ټولو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه لیکم، چې د ما دا لیکنې به د مور په ژبلاړ کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه انډم، چې ناسمونونه یا لږ تر لږ د ځنو ادیبانو څه شننیز گومانونه به ورته پیدا وي، چې دا باید د خبرو له لارې اوبی شي.

یو څه چې د هغه لیکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې لیکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې یې چې ناسمون پوهنیز نه وي بشوول او روښانه شوی وي.

د دباندنیو ژبو او د دباندنیو پښتو ژبپوهانو ډېرې گټې او دا د مور غوندې لرلې ستونځې.

مور چې په هره ریښه کې یو څه زده کوو، نو بې له یوې وتلې دباندنۍ ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه مور پوهنیز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د مور د ژبې په ریښیزو لیکنو کې ولې ټول ریښه اړوند شیان وییونه او نومونه مو د بېلگې په توگه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته گوته ونيوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور مسئلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو یې زیات نه پوهېدل او یا ورته اړین نه برېښېدل او یا یې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړین د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د لیک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله یا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا یې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه کوي، چې د خپلې ژبې وییونه یې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وییونو پرېښودنه.

ژبلاريزې ستونځې هم په همدې توگه. موږ د نورو ژبو په ژبلار يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همغه له فارسي يا عربي ژبې له ژبلار مو گټه اخستې، چې هغه بيا د موږ د ژبې له ژبلار سره ډېر توپير لري.

بخښنه. ليکنه را څخه غزيرې. اوس بېرته وموځي ته.

موږ له دباندنيو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاريز څه هم زده کوو. دا چې دوی يا نور ژبپوهان يې په نورو ژبو پوهيږي او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرگ (هغه غبرگ يا غبرگون، چې د موږ ژبپوهان يې د څه موځي لپاره ليکي، ناسم دی) گرامري توکي له هغو ژبو رانيسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرگند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وېليکوس لري، زده کړل او همداسې کليتيکي نومخانيوي، چې په مټه يې ليکنې اوس تاسو سره په دې ليکنه کې شريکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهيږي، چې نايم دی. لنډ دا موږ ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم بايد نابلد وي. دوي ژبه بايد له موږ څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بيا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

دا دمور ستونځې به اوس بيا داسې لنډ سره وڅېړو:

و حالتونو ته مو په دې لاندې لښتکي کې پام کړی:

حالت	الماني	پښتو
کړونی	<i>Ich</i> schlage dich	زه تا و هم (۱)
پرې کړونی يا نه کړونی	Ich habe <i>dich</i> geschlage Ich=Nominativ; Dich= Akk.	ما ته وو هلي
	په پورته کې دواړه وختونو کې Ich کړونی دی او dich پرېکړونی	پورته :زه او ما کړونی تا او ته پرې کړوني
د خاوندوالي	Mein Buch	د ما کتاب (۲)

حالت

Mich اکوزاتیو Du hast *mich*
geschlagen

تا زه وو هلم (۱)

په دې غونډله کې د الماني
اکوز. د پښتو پرېکړونې دی.

Von mir د نه کروني حالت
Für mich اکوزاتیو Mich

له ما څخه (۳)

د ما لپاره (۴)

دلته اکوز. د پښتو د
خاوندوالي حالت دی.

دا دوه که له پیل څخه دا څلور حالتونه. دلته د هر حالت لپاره یوه غونډله
راوړل شوه، چې اوس یې لږ څېړو:
د پورته اړونده لښتکیو داسې لږ روښانونه:

له (۱) څخه: گورو، چې په پورته اړونده پرتو لښکیو کې په الماني یو
کړونې او یو اکوزاتیو حالت دی. دا په پښتو کې دوه د بېلو وختونو سره
اړوند او همداسې دوه پرېکړونې، خو د رد بدلېدو سره. که ،، زه،، کړونې
وي، نو پرېکړونې یې بیا په دې حالت کې ،، ما،، دی او که کړونې ،، ما،،
وي، نو پرېکړونې یې ،، زه ،، راځي.

یوه بله غونډله: دلته گورو، چې د یوې ژبې یو څه په بله ژبه څومره گرامري
پوهېدو له امله ستونځې لري.

بېلگه: I love you; Ich liebe dich ته و ما ته گران (ه) یې. په انگرېزي
کې څه نه وایم، ځکه نه پرېپوهېږم، خو دا په پښتو کې سوچ بوچ بل ډول یا
بل څه وایي: ،، ته گران یې،، پرېکړونې دی و یو چا ته او هغه ،، وماته،،
دی، چې دا د نه کړونې حالت دی. دا چې څوک یوه پردې ژبه پخپله ژبه
ژباړي، نو ستونځې ځکه په کې راځي، چې د هغې بلې ژبې ژباړل سره بلد
نه وي. لکه چې، که درې ژبې غواړي – من ترا دوست دارم – په پښتو
ووايي نو د پښتو غونډله – ته و ماته گران یې – نه وایي، هغه فارسي ټکي
په ټکي پښتو ته اړوي او وایي، زه تاته دوست لرم.

د حالتونو پرتله:

په الماني کې لرو: ich; mein; dich; dein

په پښتو کې انډول به نه لیکو، خو وبه لیکو: په پښتو کې لرو: ما، دما، په اینکلتيکي (په پي راتلونکي، ټينگار پرې شوي وی پسي تکیه) را، چې نورې برخې یې: (را (در، ور) = (له ما، په ما، پرما، او نور). په لښتکي کې روښانه شوي.

د دې د نورو روښانونو لپاره دې د ما لیکنه په تاند کې ،، Klitikum = تکیه اړ نومځاینيوي ،، سرلیک لاندې او په دعوت خپرونه کې د ،، تکیه اړ نومځاینيوي ،، لاندې لوستلی شی.

دما د کتابونو لیکنه له الماني ادبیاتو څخه ده، خو له هغې څخه تل نوي څه د پښتو لپاره زده کوم یا ښه یې: په پښتو کې میندم. هغه ستونځي، چې دا له څه وخت څخه را په دې خوا می پام ورته راگرځېدلی، هغه دا دی، چې پښتو یواځې پسېځاینيوي (Postpositions) لري.

دا چې د مور ستونځي د پښتو گرامر کې شته، د ما په اند هغه ډېرې یې په حالتونو کې دي. ما هم په دې ډېر کار کړی، خو زړه می لا صبر نه کوي. دا به اوس په یوه لښتکي کې هم روښانه کړم. بیا به یې لاس ته راوړنه وړاندې کړم.

ما په تېرو لیکنو کې د اینکلتيکي نومځاینيوو په هکله څېړنه کړې وه او په مټه می دا ښوولي وو، چې په پښتو کې یواځې پسېځاینيوي شته.

دا چې پښتو یواځې پسي ځاینيوي، لاندې لښتکی باسو:

پروکلتيکي	حالت اړوند	پسي ځای
نومځاینيوي	نومځای نيوي	نيوي
را، در، ور	له ما، له تا، له	څخه، سره،
=	هغه او....	کره، پسي،...
= --	تر ما، تر تا،	پورې (۱)
...		
= --	پرما، پر تا،	پورې (۱)،
	..	باندي
= --	په ما، په تا، په	کې
	هغه،.....	

-- = وټا، وټا، ته
وهغه..

يادونه: دا پروکليتيکي د مخه اينکليتيکي بللي وو.
که نور څه پورته لښتکي ته ورزياتېدی شي، نو وړانديز يې وکړی.
(۱) پورته لومړنۍ، پورې، پوله په گوته کوي او نه ور اخوا. لکه د شپين تر کور پورې.
په دويم، پورې، کي دا د يوه څه پورې نڅښتۍ څه دي. لکه پر کميس پورې نڅښتې خټې.

په لښتکي کي دوه څه د غور وړ دي:
لومړۍ: د لښتکي لومړۍ ولاړه ليکه له دويمې ولاړې ليکي سره برابر يا برابر ارزښته دي،
له دې څخه دا غوره لاس ته راځي، چې يوه د دې ليکنې د اصلي موخي لاس ته راوړنه او هغه دا چې، له، تر، پر، په او نور خپلواکه پوهېدنه نه لري او يوازې د نوم يا نومځاينيو سره د اړونده پسې ځای نيوي سره غونډاله غوره او موخه ور رول لوبوي. دا نومونو او يا نومځاينيوو سره يوځای د اړونده حالت هغه دا ورزيات نومځاينيو جوړوي يا د حالت اړوند نومځاينيو او که څنگه يې وېولو، دا نوم د مشورې دی.
دويم: د لښتکي په دريم ولاړه ليکه کي پسېځای نيوي دي. دلته مو وېنول، چې پښتو يواځې پسې ځاينيو لري او بس.
زه لږ ستړی شوم، خو که د خبرو درته برېښي، راځی، چې سره سم يې کړو او وړانديزونه وکړو، چې څه په کي د کار دی.

ډاکټر ماخان مېړی شينواری

کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېکاره یم (بېکاره نه یم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله چې د اند سره ناسم څه وگورم، نو څه پرې لیکنې ته یې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنگه مومو؟

کوم سم، ناسم دی او ولې؟

۱ - سبین د طالبانو له بند تر ازادېدو وروسته

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سبین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ - ته: ناسم، ځکه چې: دلته له مورفیم ،تر،، څخه څه نه پوهېدل کيږي او ،، تر ،، پرته له نوم یا نومځای نیوي، څه نه وایي یا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زیاتې لیکنې کړي.

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

و ۲ - ته: پرېکړه پسې: که ،،رووف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بیا په

،، ...د ازادېدو وروسته،، ، دلته هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی او په دې ویېنبرځه کې سم نه دی، دا څنگه باید وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بیا بېرته دا لیکنه ناسموي.

له دې امله ۲ - ناسم. نو

۳ - سبین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ - ته : ولي بايد سم وي:

ځکه چې دا بند د طالبانو دی او نور نو ،،له ازادېدو څخه وروسته،، سم دی.

بله بېلگه: د سپينغر د کور له لېدلو څخه وروسته
راځی، چې و دې ته نور هم په گډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم بنوونه

د م ک ملگرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – یم، یتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

دلته يې ځواب

له ټولو راته گرانو د م ک ملگرو لوي څښتن مو راته روغ لره. د دې به بڅښنه
کړی، چې ستاسو يو اند او د ما بل اند دی. زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د يوڅه د روښانه کولو يا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پېداېښتي ده، نو ښوونه به يې په پېداېښتوالي کې څېړو

-- پېداېښتوالی

-- ټوليزوالی (که يو څه پېداېښتي نه وي). ځنې ښوونې چې کيږي، د هغه
غوښتونې د ټوليزوالي په بنسټ کيږي.

-- بل ډول ځوابونه یا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بیا سیده او ناسیده ښوونې دي، چې ډېر نه پرېغږېږو.

-- پېداېښت کې تل پېداېښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کيږي. دا چې ژبه پېداېښت دی، نو هرو مرو باید د هر څه لپاره یوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کلیوالي وېبې لرو. دا خو درېواړه د پېداېښتي ژبلاړې له امله سمې نه وي او که غواړئ معیاري نه وي.

-- د ټول د م ک ملگرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وایي، چې د پښتو ټولنې د پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زیات کسان دې دویم ته سم وایي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون یې ښودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پېداېښت وي، نو باید د سمون لپاره یې پېداېښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښایم، چې دریم سم او ژبلاړیز دی. ولې؟

-- موږ پوهېږو، چې ،، د، د خاوندوالي یا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دریم ژبلاړیز سم دی.

-- ټولیزوالی: د دې دلیل راوړل نور اړین نه دی، خو په زیاتو پوهنو کې دا هم د غوره دلایلو څخه راوړل کيږ، چې د پېداېښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د، د، د، خاوندوالي مورفېم له امله دا ټولیز هم دی او په ټولو کې دا گډ هم دی.

-- یوه ښوونه یا یو دلیل تر هغې پورې سم دی، تر څو یې چې ناسموالی یا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنیزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهیږو.

رأبه شو اوس سیده ناسیده ښوونو ته.

د حالتونو څېړنپای

-- سیده ښوونه: ۳ - م سم دی. دا به ښایو. ومو ښوول، چې ۳ - م ځواب
دپیداېښت سره سم دی او همداسې ټولیز دی

-- ناسیده شوونه. که موږ وښایو چې ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ - م یا ۲ - م سم
وي.

دا د پورته دواړو پیداېښتي او ټولیزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا
ناسم دی او ۲ - م سم.

دلته مې تاسو لږ د شمېرپوهنې ښوونو سره هم ستړي کړی.

هیله ده، چې مرسته وکړی، چې یوې لاس ته راوړنې ته راشو.

دلته دې بیا هم رېکتوس او اوبلیکوس ته پام وي او یو بل

اینکلیتیکي نومځاینيوي:

پیل یادونه: د دې سرلیک لاندې مې اینکلیتیکي او پروکلیتیکي یو ځای راوړي،
چې په پیل کې مې لانه وو میندلي. بل ځای کې مې سم لیکلي) د پښتو ژبلاړ
حالتونو کې بل ډول یا اینکلیتیکي نومځاینيوي هم غوره رول لوبوي، چې دلته
به یې وڅېړو.

پېژند: اینکلیتیکي نومځای نیوی یا پسې تړلې یا نښتي نومځاینيوي

-- مې، مو، دې، یې او

همداسې

-- را، وړ، در دي، چې په دې توګه کارول کیږي:

مې، مو، وي، یې په ولاړ یا کړوني حالت کې

-- کتاب مې (مو، دې، يې) واخست

په ولاړ نه اينلتيکي حالت کې

-- ما(تا، هغه) کتاب واخست

په پراته يا د خاوندوالي حالت کې

-- کتاب مې (دې، مو، يې) شين رنگ لري

په خاوندوالي نه اينکلتيکي حالت کې:

د ما (د تا، د هغه....) کتاب شين رنگ لري.

يادونه: له پورته بېلگو څخه راته جوتيري، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی.

په پراته حالت کېنې

پروکلتيکي نومځاينوي بولو: دا نومځاينوي را، در، ور

-- را(در، ور) څخه(سره، کره، کې، باندې، پورې، ته)

په نه اينکلتيکي - يا دا اوس په پروکلتيکي نومځاينويو په بنسټ دي حالت کې لرو:

-- له ما (له تا، له هغه....) څخه (سره، کره)

-- پر ما (پرتا، پر هغه،...) باندې باور وکړه.....؟ ...

-- تر ما (تر تا، تر هغه،...) پورې ځان راوړسوه....؟ حالتونه bis zu mir

-- پر ما پورې خاورې نڅښتي؟ auf mich

-- پر ما باندې

-- پر ما پسې

-- په ما (په تا، په هغه....) کښې .

يادونه: په پورته دوه غونډلو کې دا، پورې، پسېځاینيوی د، تر، او، په، سره راغلی. دلته یې نو توپیر باید وي او هغه څه دی؟ که په الماني یې واورو، نو داپه بیلو حالتونو کې راځي.

همداسې، په ... پورې، او، په ... کې، دا دې هم سره توپیر شي، خو د دوي توپیر داسې دی، لکه، د له...څخه، -... سره او ...،

يادونه: دا، تر، د مور ژبپوهان او لیکوالات ډېر ناسم کاروي. دا بلځای کښې ناسم دی.

-- وما(وتا، وهغه،...) ته. ومخ ته. و شات ته.

يادونه: له پورته څخه دا راته روښانه يا جوتيري، چې له، په، پر، و، تر په ډول جونونه يا کارونه يا څه ور څخه پوهېدنه نه لري او د اړونده حالتونو مورفېمونه دي.

د را، در، ور مې بيا خوب په لغته وواهه:

لرو: له کرنويونو سره: اخستل، وړل: را (در، ور) يو څه واخسته(ونيوه، پورته کړل،) همداسې را-،در-،ور وړل، - د کرنويي له نورو بدلونونو سره - او داسې نور هم.

پام: په پروت حالت کې دا کرنويي، وړل، يو لوري زوال کرنويي دی او چېرته چې وړل کيږي يو ټاکلی ځای دلته، دغلته او هلته يا يو ټاکلی چېرته په نڅښه کوي.

-- که پوښتنه کړو، نو: چېرته وړي؟

که پوښتنه وکړو، چې: چا کتاب راواخسته، نو ځوابي

-- ما،-تا،... هغه کتاب راواخسته

يادونه يا پام: دلته دې په ټول گرامري اړوندوالي فکر وشي. که نومونه،
نومځايڼيو يا لنډ کړوني هم ورسره وي، دا را، در، ور ورسره راځي.

-- په دې هم پام وشي، چې دا څه ډول کړنويونو سره راځي.

-- له دې کړنويونو سره حالت کړونی دی، چې ما، تا... او همداسې مې، دې،
يې کتاب را،- در، ورواخذ، درووړ.

ستونځي: په کومه ژبلاريزه ډله کښي راځي او ولې:

-- کتاب مې واخست

-- کتاب مې را(در، ور) واخست.

-- ما کتاب را(در، ور) واخست.

-- ما کتاب و(تا، و ما، و هغه) ته واخست.

-- ما کتاب و(تا، و ما، و هغه) ته را(در، ور) واخست.

نه پوهېږم، چې په هکله يې څه ليکل شوي او که؟ که وي او راسره گډ مو
کړل، نو دېره نېکي به مو وي.

د ما په اند به دا را،- در، وراخستل به د ورسره ويلې شو يا اينکليتيکي
نومځايڼيو سره خپلواک کړنويونه جوړوي. دا د ژبي سره مرسته اړيینه راته
برېښي. که کار پرې شوې وي، هيله ده راسره گډ يې کړي.

که ولرو: د(ما، د تا، د هغه...) لپاره؟؟؟؟؟؟

د حالتونو څېړنپای

دلته یو ډول ستونځې شته: که دا کوم حالت وي یا حالت وي، نو له دې سره دا اینکلیتیکي نومځاینيوي نه راځي او که په الماني انډول ولیکو، ټیک داسې ده: für mich, für mein Herz او دا په الماني کې د اکوزاتیو حالت یاڅنگه والی دی. نور یې: auf mich, auf mein Kopf او نور. پښتو یې: پر ما باندې، د ما پر سر باندې. پر سر باندې، پرمیز باندې، د میز پرسر باندې... گوری.

د الماني غونډلې د الماني په څلورم یا اکوزاتیو حالت کې، خو د پښتو غونډلې د خاوندوالي په حالت کې. د ژبو ژبلاړیز توپیر هم پیداېښتي دی.

د پښتو ستونځې او ستونځوبي

د پښتو ستونځې چېرته دي؟

د پښتو ستونځې د نورو په څنګ کې (،،ترڅنګ،، ناسم دی) د مور د دباندنیو ژبو څخه رانیونه کې

--- دا زیاتې ستونځې په حالتونو او پسې ځاینیو کې (وبه گورو، چې پښتو یواځې پسېځاینيوي لري).

ستونځوبي یې په دې کې دي، چې مور بایدله باندنیو ژبو څخه د لارو میندلو په هکله ګټه پورته کړو، خو د خپلې ژبې ژبلاړې د لارې په بنسټ بیا خپلې ستونځ اوبی کړو.

هغه ستري برخې، چې د ما په اند مو دستونځو سره مخامخ کوي، یوه یې حالتونه دي او بل مخ-،پسې – یا سنترځای نیوي، چې وبه گورو مور یواځې پسې ځاینيوي لرو او بس. دریم یې کېدی مختري او ورستري یاپسېتري وي، چې زه ډېر څه په کې نه لرم.

دا چې زه په الماني پوهېږم او درې، نو داسې لږ به بیا پښتو له دې ژبو سره پرتله کوم او په مټه به یې خپلې ژبې ته سم څه په خپله ژبه کې لټوو او دا چې ژبې پیداېښتي دي، نو هرو مرو د هرې ژبې انډول په هغه خپله لار یا ژبلاړ شته. په دې هکله مې پوره لیکنې کړي، خو بیا هم:

لومړی: په لومړي پل کې به د الماني حالتونو ته پام راوگرځوو: په الماني کې څلور حالتونه یاڅنگوالي شته، چې بې له شنې او یواځې بېلګې ورکوني سره به بسیا ومنو.

۱: نومیناتیو: زه راغلم. زه خورم.

په نومیناتیو یا نومیز یا کروني غونډلو کې مو دوه ډوله – وخت اړوند-؟؟؟؟ کروني زه او ما سره بدلیري. **کرنډلونونه لرو.**

-- هغه چې دا نومیناتیو زه او ما یې په اوس او تېر مهال بدلیري: دا هغه وییونه دي چې ته یو څه کوي او پرېکړوني (او که نه کړونی؟؟) ته اړتیا لري یا پرېکړونی لري.

زه ډوډی خورم. ما ډوډی وخوړه.

زه لرگی رااځلم. ما لرگی راواخست.

زه لرگی وهم. ما لرگی وواهه.

-- هغه چې په نومیناتیو غونډلو کې یې زه په ما نه بدلیري: هغه غونډلي چې نومیز کروني ته اړتیا نه لري یا پرېکړونی نه لري. **؟؟؟ ترانزیتو او اینترانزیتو،؟؟؟ کې دي پام وشي؟؟؟**

-- زه راځم، زه راغلم.

-- زه ودرېرم. زه ودرېدم.

۲ – پرېکړونی: دا په یو څه یا چا څه کیږي.....

مرسته !!!

--- په را (در ور) څخه(سره، کره، پورې، ته، کې، باندې...) کې دا را، در، ور اینکلیتیکي نومخاینیوي دي، چې د پروت حالت یوه حالت په نڅېنه کوي او دا ټول د الماني ژبې داتیو حالت ته ورته دي.

--- په تلل کې، که د تلل په ځای راتلل ولیکو، نو لیکو چې: زه راغلم، ته راغلي او هغه راغی،...

گورو چې دلته –غلم،--غلي،--غلي او همداسې را، در، ور په دي وییونو کې څه پوهېدنه نه لري، نو لاس ته راوړنه به دا وي، چې دوی یو د بل مختري او ورستري دي یا به دا ووايو، چې دا راتلل، ... یو خپلواک کړنوی دی او دا راغلم او نور یې بدلونونه دي، نو

د حالتونو څېړنپای

له دې څخه باید داسې وپوهیږو، چې دا باید د هغه حالت د را، در، وړ سره بدل نه شي.

دلته دې گران ژبپوهان او نور مینه وال مرسته وکړي، چې همداسې یا بل ډول باید و ښوول شي یا ونومول شي.

پروت حالت

په پښتو کې اوبلیکوس – یا پروت حالت لرو، کله چې نوم او نومځاینيوی سره اړونده ادپوزېشن - (که پښځاینيوی یا پوسټپوزېشن) ولري.

دا پېژند چې اوبلیکوس اړوند ادپوزېشن (مځاینيوی، سنټرپوزېشن او پوسټپوزېشن) ولري، خو د ما د څېړنو له مخې پښتو یواځې د اړونده اوبلیکوس حالت لپاره یواځې پوسټپوزېشن یا پښځاینيوي لري.

د دباندنيو ژبو څخه داسې شننې لرو، چې نومويي اوبلیک حالت کې دی، که اوړوند یې یو ادپوزېشن ځای شوی وي.

دلته دې ته اړتیا شته، چې وگورو، اړونده حالتونه کوم ادپوزېشنونه لري.

ما په خپلو لیکنو کې دا ښوولي، چې موږ د اوبلیکوس یا پروت حالت کې یواځې پښځاینيوي لرو.

د دې ښوونو له مخې، چې پښتو ژبه ادپوزېشنونه له ډلې څخه یې سنټرپوزېشنونه ولري، نو موږ به په لاندې غونډلو کې

له ځملي څخه (سره، کره)

تر تا پورې

په کور کې

اونورو

که ولرو: له ...څخه (سره، کره)، په... کې. تر... پورې سنټرپوزېشنونه وي، خو دا مختري یې د نومويونو اړونده مورفيمونه دي، چې خپلواک څه ترې نه پوهېدل کيږ او دا د نومويونو پسې چې راځي، پوسټپوزېشنونه دي.

مختري، وروستري، سربل او اوسټربل (زه په رښتیا نه پرېپوهېږم)

غوره ستونځي

په پښتو ژبلار - ژبه کې د مور غوره ستونځي او د ټولو ژبپوهانو، ژبپوهاندانو، ژبمینه والو او لیکونکو ستونځي څه - او کومې دي؟

دا ټولې ستونځي، چې بنسټيزې دي او تراوسه ورته چا پام نه دی کړی، هغه حالتونه یا څنگه والی او کهغواړي اړیکويزې ستونځي دي، چې پېښتو کې نه - نهېښپړي څېړل شوي او یا نه سم ترپېوهېدلي. دامې زیاتې روښانه کړي او اوس به یې هم داسې لنډې په گوته کړم.

د ما مېدني: په لومړي سر کې مې دې ته پام شو، چې د پښتو په حالتونو کې مور یواځې پسېځاینيوي یا پوستپوزېښتونه لري. اوس مې د لومړي ځل او لومړي کس په څېر دې ته هم فکر شو، چې پښتو یواځې دا داسې وروستري یا پسې تړلي یا نښلول شوي لري، خو مختري هم نه لري. دا خو د ما له لوري داسې لږ زیاتۍ هم برېښي، خو داسې ده.

لکه - وال: لیکوال، غروال، کوتوال او همداسې. لیوالتیا، زړورتیا، سپینوالی، توروالی. دا چې کوم یې له کومو ژبتوکو سره راځي، هغې ته دې گرانلوستونکي هم پام وکړي او زه به یې هم ولیکم.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

د پښتو څنگه والي، پېر یا حالت ته د مشورې لپاره.

دا څنگه والي (پېرونه، حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توگه روښانوو:

۱ - نومیز څنگه والی: (څوک، چا)، (څه)

۲ - د خاوندوالي څنگه والی: (د چا، د څه)

۳ - داتیو څنگه والی: ۱ - (له چا)، (له څه)، ب - (وچا)، (وڅه) پ - (په چا، په څه)، ت - (پر چا، پرڅه)....

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنگه ونومو، یا نومول شي (که وي). دې نورو کې - گومان مې دی - ستونځي نه شته.

۴ - اکوزاتیو څنگه والی: (چا، څوک، څه)

د حالتونو څېړنپای

گورو، چې ۱ - او ۴ - یو ډول دي، خو ۱ - د کړوني په څنگه والي او ۴ - د پرېکړوني يا نه کړوني په څنگه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لاړ او په څه کې پر څه باندې څه يې د څه پرسر کېښود؟

(سپين) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د ځلمې) «۵» (وکور) «۶» ته ولاړ او (په کوټه) «۷» کې (پرمېز) «۸» باندې (کتاب) «۹» يې د چوکۍ (پرسر) «۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلاړ له مخې به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالي او «۹» اکوزاتيو حالتونه يا پېرونه او که غواړئ حالتنه دي.

دا پورته پېرونه يا حالتنه په پښتو: ۱ - په پښتو کې رکتوس يا کړونۍ حالت دی او دا نور ټول اوبليکوس يا پراته، ژورند يا ښهېي: نه کړوني حالتونه دي او نور.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږيز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې يو څه ستونځې اوبۍ کړي وي.

يادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنگه والی ليکلی، باور وکړی، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پورته له دې په دې پېر هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وايي او که څنگه؟

که دې کې هم هر څنگه پرېکړه وي يا وه، نو يو کار به مو سرته رسولی وي. هيله ده چې اندونه سره گډ کړو.

د ما برېښنا پته: smakhan1946@gmail.com

سنترپوزېشن؟؟

ما په خپلو لیکنو کې په ځانگړې توگه د حالتون او اړیکو یونو له امله، چې په هکله مې یې خولیکني کړي، پوره ناسمونونه هم کړي، خو دا هغه ناسمونونه دي او گومان مې دی دا اوس به مې لږ د واک لاندې راوستي وي او سم به وي او دا لا تراوسه پورې د مور ژبپوهانو همغښتې لیکې، سره همغږي شوي نه یو، خو بیا هم د ژبپوهانو مرستې ته اړتیا شته.

زه تر اوسه پورې په دې اند وم، چې گوندې دا لاندې چې څه لیکم، سرکوم پوزېشنونه یا اړیکو یونو به وي، خو راته چوټه شوه چې داسې نه ده. وهر یوه ته به پام وکړو، خو دا ولې؟

زه چې څه د پښتو گرامر په هکله لیکم، هغه د الماني په مرسته دي او نه پوهېږم، چې په پښتو کې به دا هم په دې غزونه لیکلي او څېړل شوي وي، که نه؟

ما په خپلو پخوانیو لیکنو کې هم دا هر څه د وړاندیز په توگه لیکلي دي، خو دا چې په پښتو کې یې په هکله ماته څه نه دي څرگند او یا نه شته، نو تېروتنې به په کې وي او دانو یواځې یو کس شاید ونه شي کړی، مرستې ته اړتیا شته.

که تاسو د څنگه والي یا حالتون او همداسې د پرې – پوست – سرکومپوزېشن په هکله پوره څه لری، نو هیله ده، چې دابه راته زما په برېښنا پته راولېږی، چې زه به مو د مننې پوره وړی وم.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

کابل ته که و کابل ته

پوښتنه وه: ،،کابل ته ورسېدم، او که ،،وکابل ته ورسېدم،، کې

کوم سم دی؟

ډېرو گرانو! باور وکړی، چې ستاسو وخت لکه څنگه چې دما وخت ډېر ارزښت راته لري او هېڅ وخت به ستاسو وخت له بېځایه پوښتنو سره تېر نه کړم.

د حالتونو څېړنپای

ملګرو پوهېږم، چې دا پوښتنه به زیاتو او په ځانګړې توګه پرته له کندهار څخه د نورو ځایونو اوسېدنکو ته آن چې لږ ناروا وېرېښي. موږ ورسره سوچ، بوچ نابلد یو. دا هم - لاتراوسه په دې اند یم- چې د لومړي ځل لپاره د ما ژبلاریزه میندنه ده، نو له دې امله یې بیا بیا د ما دا ډول لیکنې د ګرانو لوستونکو سره ګډوم.

کوم سم دی؟

،، وکندهار ته ورسېدم، سم دی.

ولې؟

موږ په پښتو کې دوه ډوله حالتونه لرو.

لومړۍ-- رېکتوس یا ولاړ حالت او یا کرونی حالت دی، پوښتنې یې: څوک لو کوي او چالو وکړ.

دویم-- اوبلیکوس، چې ما پروت حالت بللی، چې کړی شو زورند یا مائل- یا نه کړنی حالت یې هم وېولو. هغه ټول نور حالتونه خوندي لري، چې پښتو کې یې لرو او په خواشینۍ باید ووايم، چې نومونه یې نه شم ایښولی او غواړم هم نه، خو داډا لاندې یې د الماني داتيو حالت ته ورته دي، خو هرو مرو د پښتو او په ډېرو لارو، چې غوره یې دا لاندې دي:

یواځې بېلګې یې راوړم: له کابل څخه (سره، کره)، پرکابل باندې، په کابل کې، تر کابل پورې، وکابل ته او نور.

په پورته کې ،، له، پر، په، تر، و، او نور مورفېمونه دي، چې خپلواک څه نه وایې یا څه ترې نه پوهېدل کېږي، خو د نومونو او نومځاینيوو سره یوځای حالتونه جوړوي او

،، څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، ته او نور،، پسې ځای نیوي دي، نو په پورته کې ،، کابل ته،، به د دې ژبلاریزه ښوونې په بنسټ رېکتوس یا ولاړ حالت وي، له دې څخه دا پوهېږو چې څه به کوي، خو څه نه کوي، نو له دې امله ،، و،، باید ورسره وي، چې ،، وما، یا ،، وکابل،، اوبلیکوس یا پروت حالت دی، چې له دې امله ژبلاریز سم دی. په هکله یې د ما ،، د پښتو ژبلاړ (د ښوونځي لپاره ،، کتاب کې هم شته.

دا چې څوک یو څه څنگه بولي یا وايي، نو غوره نه ده. دا چې یو څه پوهنیز څنگه دی داغوره.

د پوهنې بنسټیزه وینا: یو څه تر هغې پورې سم دي، تر څو یې چې چا مخامخوالی نه وي بشوولی. نو دا هم تر هغې پورې سم دی، تر څو پورې یې چې چا مخامخوالی پوهنیز نه وي بشوولی.

ډېره بڅبنه به راته کوي، چې په دې روژه کې مو ستړي کوم. لوي څبنم راتهر و غ لره او راڅخه زړه ډېر نه شی. د کمنتونو مو ډېره مننه

لنډ: د روانونو لپاره څه غونډالي:

۱ - هغه زه وو هلم.

۲ - د هغه کور

۳ - ما وهغه ته کتاب ورکړ.

۴ - ما هغه ته کتاب ورکړ.

مور: دوه گرامري حالتونه لرو:

یو: رېکتوس یا ولاړ حالت. دا کړونی حالت دی.

دویم: اوبلیکوس، چې ما پروت حالت بللی، خو کېدی شي زوړند حالت یا نور هم ښه، نه کړونی حالت هم وبلل شي.

روښانونه:

په ۱ - کې: هغه کړونی یا رېکتوس حالت دی او زه پرېکړونی یا اوبلیکوس حالت دی، چې په الماني کې دې ته اکوزاتیو حالت وايي.

په ۲ - کې: د هغه کور ، د ، د ، د خاوندوالي مورفیم دی او ، د هغه، د خاوندوالي حالت اړونده نومځاینوی ورسره یې اړونده ، ډډ ، دی. دا پروت - یا نه کړونی حالت دی.

د حالتونو څېړنپای

په ۳ – کې: ،، ما ،، ولاړ یا کړونی حالت او ،، و ،، د اړونده حالت مورفېم او ،، وهغه،، اړونده حالت ته د نومځاینيوي په ځای دی.

دا پروت حالت دی.

په ۴ – کې: ،، هغه،، یواځې د کړونې او یا پرېکړونې لپاره په اړونده غونډاله کې راځي، چې له دې امله کلیوالي وېبڼه او معیاري یې د ،، وهغه ،، سره ده.

پوهنیزه وینا: یو څه تر هغې پورې سم دي تر څو یې چې مخامخ شننیز نه وي ښودل شوي

کازوس رېکتوس او کازوس اوبلیکوس

پیل یادونه: ما په ډېرواره حالتونه لیکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپیر لري. ما پخپله ډېرې لیکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبلیکوس

Ca|sus rec|tus, د رکتوس – یا ولاړ حالات

ويي پېژند: ژبنیز نومیز [Nominativ](#) ولاړ حالت کلیمې سرچینه: لاتین “casus rectus” ،، نېغ، ولاړ حالت یا څنگه والی، ،، هماغه پرېپوهنیز یوناني “ptōsis orthē” مخ ته لرو:.

مخامخ ويي يې [Casus obliquus](#) اوبلیکوس حالت دی.

نومیز حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ویل کیږي.

— په بنسټیزه توګه دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبلیکوس دی، چې څنګیز، ننوتي، پروت، ... حالت دي.

(Casus obliquus (Deutsch

اوبلیک څنگه والی:

وی تریپوهېډنه/ پېژند:

۱ - ژبنیز: نه ولاړ -، پروت -، ننوتی -، وتلی او یا کور څنگه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که پروت حالت يې وېولو.

اوبلیکوس یا پروت څنگه والي دا لاندې څنگه والي خوندي لري:

بلواک څنگه والی: جینیتيو، داتيو، اکوزاتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غږيز

د کلیمې بنسټ: له لاتینبلواک حالت یا - څنگه والی، چې یوناني پوهېډنه يې هم همدا ده

بلواک کازوس، اوبلیک کازوس، ناولار، زورند یه پروت څنگه والی.

۱ - کازوس اوبلیک جینیتيو، داتيو او اکوزاتيو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنگه والي هم شته، لوريز، چې وروسته پوره څېړل شوي دي، د پوره څرگندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل يې بد نه دي.

Enklitische Pronomina اینکلیتیکي نومځاینيوي.

اینکلیتیکي نومځاینيوي یوه کیدنده لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ويلي شي. کړنوی + ځانیز پسي تری. دېر زیات د خبرو ژبه همداسي په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په دېرو لیکنیزه ژبه کې ترې ډډه کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلي یا ولې شوي، چې یو نوی ويی منځ ته راوړي چې د دې ترنې سره پریپوهېډنه هم پوره کوي.

د بېلگې په توگه: اینکلیتیکي نومځاینيوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

گډوله کونه

د حالتونو څېړنپای

– کرنويي + ځانيز پښتړی په ویننږبه او لیکنږبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانيز مختري نومځاینيوي یا اینکلیتیکی نومځاینیوی + کرنوی، چې دا دواړه به لږ د څېړنې لاندې ونیسو.

دا نومځاینيوي، نو څنگه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته ښایم. که غواړي وټا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتې وی و پسي ځاینیوی یا پوښتپوزېشن، ته، ته یو او بلیک دی. او د الماني داتيو څنگه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري. بیلگه: و کور ته ځم.

پرېمېز (حالت) باندې (اړیکوی) د انگورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انگورو (نوم) له ځان (حالت) سره (اړیکوی) وټا (حالت) ته (اړیکوی) دروړه.

گورو، چې ټول اړیکویونه پښځاینيوي یا پوښتپوزېشنونه دي.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه، د، د، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکی نومځاینيوي څلور دندې: دې، مې، مو، یې....

دا څلورواړه په یوه گډوله یا لړۍ څنګیزه غونډاله کې

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:

لوریز نومځاینيوي

لوریز نومځاینيوي: نومځاینيوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینيوي.

لرو: - (را، در، ور) (سره، څخه، کره، ته، پورې، کې، باندې، ...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینيوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پښځاینيوي دي، چې په نومځاینیوو پسي تړلي راځي. دا بیا داسې هم لیکلی شو:

له ما، له تا، له مور، له هغه.....سره(څخه، کره) ، وما ته، و تا ته، وهغه ته، پر ميز باندې ياپر هغه باندې....په کور کې

— داسې له يوه تورې جوړ نومځاينويو شته، مور چې يو څه کوو، په پای کې د هغه کړونې پسې نومځاينويو (انکلبتيکي نومځاينويو بلل کيږي) (په ليکنه کې يې پېژند شته)) ورزياتوو يا ورسره نښلوو

بېلگې يې: ځم، ځو، ځې ، ځی، ځي (د دريم کس ن، ښ يو او دېرو لپاره).

دا يو ويييزې يا له يوه ويي جبرړې پوره غونډالې دي.

— له بلې لور له داسې کړونو سره دا را، در، وړ نومځاينويو مخ ته تړل کږي او کړنويي پسې هممهال دا د -م، -ي، -ی او نور هم تړل کيږي او داسې يوويييزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځي، ورځم او نور. دا به د روستارو او مختار او — مشوره. څنگه ونوموو. دا لوريز نومځاينويو، کړنويي سره د مخه تړلي او پسې تړلي يې دا اپنکليکتيکي نومځای نيوي دا يوه کړنويي او دوه وو نومځاينوو سره په گډه يوه يووييزه غونډاله جوړوي.

دې برخه کې هم نېمگرتياوې شته، چې

يادونه: په دې هکله مې — د ما نوې ميندې کې- هم پوره ليکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاتيو

ويي پېژند: لاتين ژبلار: ابلاتيو د پرېديکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کيږي. دا داسې کارول کيږي
Ablativus instrumentalis اله ييز ابلاتيو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه ياڅه شي سره،؟، ،، د څه له لارې څخه،؟، ،، له چا سره يوځای،؟

Ablativus separativus — د بېلېدنې ابلاتيو: د بېلېدنې ابلاتيو پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،؟، ،، له څه څخه،؟

Ablativus comparationis

د پرتله کونې ابلاتيو له و چا ته يا نسبت و چا ته سره

Ablativus limitationis

د حالتونو څېړنپای

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو په پوښتنه، په کومه اړیکه کې،؟

Ablativus locativus

ځایټاکنیز ابلاتیو و پوښتنې ته ،، چېرته،؟

Ablativus temporalis #

د مهالتاکنې ابلاتیو و پوښتنې ته ،، کله،؟ ، د، د کوم وخت په دننه کې،؟

Ablativus mensurae

ست- یا ډېری – یا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، په څو،؟

Ablativus qualitatis

د څنگه والي یا خوي ابلاتیو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبیاتو کې د خاوندوالي مورفیم بلل کيږي او ځنې یې بیا په بلابلو لاملونو د مخاینیوی (پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا یو مورفیم دی او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفیم یې سم دی. بېلگه: د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږ کولو په حالت کې د ناغږیزو تورو پسې یوه ،، ه ،، تر لکيږي (دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې یې په ګډه فکر وشي.

بېلگې: ورور، وروره،

سړی، سړیه

ملګری، (ای) ملګریه.

د ښځینه وو لپاره:

بېلگې: مور، مورې،

خور، خورې

د ډېر لبار ه په ټوليز هتوگه باور لري، چې غريز / ډېر = اوبليک/ډېر

بېلگې: گران ملگري، گرانو ملگرو!

بنځي/ (اې) بنځو!

پسي نومځينيوي د خبرو دې، خو ما په دې هکله پوره ليکنې کړي، نورې نه پرېکوم، خو ستاسو پام يواځې دې ځني ځانيزو نومځينيوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځينيوي)

اشاري نومځينيوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځينيوي: هغومره، دغسې، داسې، داسې، همدا، همداسې، همدغسې ...

دومره، هومره، دومره... څومره داسې، داسې، همدا، همداسې، همدغسې دا،

دغه، دغې، هغه، هغې

لوريز نومځينيوي: د اړيکويونې سره دا لوريزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوريز نومځانيوو کيږي. سره تړاو يا تړنه.

دا لوريزې ټوټې: را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړيکويونو په څېر د کړنويو سره نښلي يا ويلي کيږي. يو څو بېلگې...

پوښتننومځينيوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم... څومه، څنگه، څرنگه

Indefinitpronomina ((ناټرلي نومځينيوي

څوک، څه، څو، کوم، يو شى، يو څوک، يو چاته، د يوهچا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

په ژبلار يا گرامر کې ناټرلي ياخپلواک نومځينيوي د نومځانيو لاندېډله جوړوي(برخډله مې ليکله وه، خو د لاندېډلې او برخډلې په منځ کې مې توپير ته پام نه وو). د و ي دوي مو

د حالتونو څېړنپای

يوگونو يا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ايدنتيتي له نږدې نه ده ټاکل شوې يا د ناکلې گڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (يوگونو کسانو) باندې شتونوينا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناترلي نومخاينيوې د مخ ته ترلو ويونو سره:

هېڅ څوک، هر څوک، لږڅه، يو څه، يو څوک

Unbestimmter Artikel ناکلې پېژند نخښې (ن،ښ)

يادونه: دا د الماني ژبې يو ځانگړنه ده، په دا ناکلې اړتیکل نه شته.

۱ – رکتوس: (ن،ښ)يو، يوه

۲ – اوبليکوس: (ن،ښ)يوه، يوې

يادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې گوندې د بېلگې په توگه يوسړی راغی. يوه ښځه راغله او

۲ – يوه سړي وويل. يوې ښځې وويل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلاړې له مخې او د رکتوس او اوبليکوس د پېژند له مخې بايد رکتوس وي، نو اوبليکوس به يې څه وي؟

اوبليکوس: له يوه سړي. له يوې ښځې. دلته له د يوه مورفېم په څېر راغلی، يو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوي مخامخونه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه گټه اخلو، په زياتو ځايونو کې د نورو ژبو څخه گټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنيزې لارې سره نه لري.

په فارسي کې: مېرم.. او نور، مادرم، ... او نور

په فارسي کې بيا خاوندوالي هغه نومونو لپاره، چې پای يې بېغړه توري وي، -م،-ت،-ش پسي ترلي او که پای يې غبرلرونکي توري وي، نو بيا پسي -يم، -يت او -يش پسي ترلي دي.

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځی ... او ور خو موږ مې (دې، يې) په پښتو د ګړنوي پسې، مې، ي ترلي او د خاوندوالي نومځاینيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وڅېړل.

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنوي اخر کې دا ورسره زیاتېدنه د ګړنوي پسې ترلی یا سره ویلي شوي شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوي خپلواک شته دی او په درې کې دا نه شته یا داسې نه دي.

دا نور نومځاینيوي به د څنگه والي یا حالت نومځاینيوي وېولو او ګورو، چې د اینکلیتیکي نومځاینيوو سره توپیر لری.

زما (د ما، یم) پوښتنه

دا پوښتنه مې د ملګرو څخه کړې وه.

لرو: یم، یموږ، یتا، یتاسو، زما، زموږ، ستا، ستاسو، دما، دموږ، د تا، دتاسو.

د ژبلاړ له لارې کوم سم دي او ولې؟

په هکله یا ځواب کې د ګرانو م ک ملګرو اندونو داسې لنډیز:

یو ا: ځنې په دې اند دي، چې ګوندې لیکنې ستونځمنوم او داسې دي د دي

یو: ځنو ته د داسې پوښتنو او لیکنو منځ ته رااچول نا اړین او ناسم برېښېده، ځکه چې دا لهجې یا ځای اړونده ویښډولونه دي او درېواړه سم دي.

دوه: نورو هم دا ویل، چې دا لهجې دي او په ټولو ژبو کې شته.

درې: داسې اند هم شته وو، چې په دې پرېکړه شوې، چې زما، ستا، زموږ، ستاسو غوره شوي او بس.

یوه یادونه: زه له خپله ځان څخه څه نه جوړوم او نه لیکم، چې نورو ژبو یا لږترلږه الماني کې یې انډول نه وي. پیدایښتي ژبې پوره دي او په ژبلاړ سنډال. پیدایښتي ځانګړنې یې هم ځانګړې لارې لري.

دما د م ک ملګرو! دما هغې پوښتنې ته او د تاسو اندونو ته په درناوي داسې لیکم:

په ډېره خواشینۍ باید دا هم ووايم، چې زه یو لور او تاسو ټول بل لور یاستۍ او دا هم د ما د ملامتۍ لامل باید وي، خو زه چې هر څه راوړم، پوهنیز لامل به ورسره وي، دا

د حالتونو څېړنې

سرسختي نه ده او که وي وبه گورو، چې زما ليکنه بيا څنگه ناسمه په پوهنيزو ويناو يا ليکنو ابادې بڼولکيږي.

يادونه: زه پوهېږم، چې کوم منل شوی دی، خو په هغه پوهنيز او منلو لامل يې نه پوهېږم، چې کوم دی او ولې؟

ايا په دې گوته پورته کيږي او که پوهنيز دلايل راوړل کيږي؟

که چا داراته وليکل چې زما اند ناسم دی او که نه نو څنگه؟

د پوهنې وزارت نصاب غونډه کې بله د منلشوي وي بېلگه، چې د عربي مايع لپاره يې انډول پيدا کاوه: زه په دې غونډه کې پخپله ناست وم او په دې پرېکړه کيده، چې د عربي مايع انډول پښتو بايد، اوبلن، وليکو، چې دا ډېر ناسم دی او دا يواځې او يواځې د واورو — چې اوبه شوې نه وي- خوي دی او نه د نورو مايعاتو. که ما هرڅومره هڅې وکړي او دلايل مې راوړه، نه منل کېده، چې گوندې زما يې له ژبې سره څه.

له دې داسې برېښي، چې گوندې ژبه د مصلحت خبره ده او دا سمه خبره نه ده. ژبه له پېداېښته شته او پېداېښت مصلحت نه مني. په دې هکله مې ليکنه شته.

د مور ژبې ته ډېر څه ناسم راننوتلي، چې يواځې دما ورته فکر شوی او په هکله مې يو کتاب ليکلی، چې د کتابتون.کوم درنې خپروني کې خور دی.

د ژبې په هکله هلته زما د پښتو په هکله دا لاندې دوه کتابونه دکتلو دي او که څه په دلايلو ناسم وو، نو ماته چې هره جريمه ټاکي منم يې، چې وړانديز مې دی د ناسمون په حالت کې ډاکټري راڅخه واخلي، د ناسمو کړنو له امله او که نه، نو بيا يې راسره ومنی او د ستونځو گاللو لپاره راته د پښتو ډاکټري راکړی. د ما دا ټول کار لږ تر لږه د پنځلسو کالو کار دی.

په هکله يې کتابونه:

لومړی: د پښتو ژبلار (گرامر)

دویم: په پښتو کې ناسم ورځني شوي ويونه.

تاسو چې همدا شمېروني ته ورکړی، داکتابونه درته درکوي او يايې کتابتون.کوم کې کتلی شی.

اوس دا لاندې:

۱ - زه به هيڅکله هم داسې څه ونه لیکم، چې يوه پوهنيزه موخه مې په کې نه وي او زما په اند يو سم ځواب ورته ونه لرو، ستاسو وخت بېځايه نه نيسم.

داسې نه وایم، چې ۹۵٪ کې، ځکه چې پوهنيزو خبرو کې يواځې سم او ناسم شته.

هغه بله غوره خبره چې په ياد يې راړم داده، چې ماهيڅکله داسې وی نه دی کارولی، چې ما جوړ کړی وي او موږ ورسره بلد نه يو، خو زما د ليکنو سره دا نابلديا شته، چې دباندني ويونه په کې يانه شته او يا ډېر کم دي، خو ناپوهوړ څه مې نه دي ليکلي.

۲ - ايا دا لهجه يا بلډول ويېنه ده؟

نه! دا لهجه نه ده، چې په ۳ - م کې گوته ورته نيولشوي.

لهجه يا بلډول ويل نو څنگه وي؟

لهجه د يوه وي ځای اړوند بېلابېلو ويلو ته وايي، لکه: يما، يمو، يتا، يتو، يموږ، يمير. دلته دا ،، ږ ،، هم په درې ډوله ويل کيږي، چې دا هم بيا درې لهجې يا بېلابېلې ويېنې دي او يا دا: موږ کور ته ځو. يو ډول ويېنه او بله ډول ويېنه يا لهجه يې: مير کبر ته ځي (که دا مې سمه نه وي ليکلي، راته سمه يې کړی او ماته به بڅښنه کوی.)

۳ - دا ما چې يې په هکله پوښتلي، دا د يوه څه لپاره درې بېلابېل ژبتوکي دي او دا د ملکيت يا خاوندوالي لپاره نومځاينيو دي.

د خاوندوالي لپاره په الماني کې د لومړي کس لپاره mein د خاوندوالي پرونوم يانومځاينيو دی او انگرېزي کې يې my دی.

د دې لپاره موږ په پښتو کې درې بېلابېل اندول کاروو، چې زما له انده يو يې بايد سم وي، که څه هم پيداېښت ناسم څه موږ ته نه راکوي، خو دا د وخت په تېرېدو سره بدلېدلی شي يا بدلېږي.

موږ وايو: لومړی کس: يما،زما،دما،

دويم کس: يتا، ستا، دتا

دريم کس: د هغه (دهغې)

دا درې ډوله نومځای نيوې دلومړي او دويم کس لپاره دي او د دريم کس لپاره ځانله ،، د هغه (دهغې)،، دی. زموږ د پښتو د پوهنتون استادانو هم په دې هکله ليکنې کړي، چې ما يې ليکنو ته په خپل گرامر او بل کتاب کې د سمون په هکله ليکنې خوري کړي.

د حالتونو څېړنپای

په پورته کې د دریم کس لپاره ،، د هغه (د هغې)،، کې ،، د،، د ،، هغه(هغې)،، سره د یوه وی په څېر نه او بېل لیکل کېدی شي یا کیري، نو دلته به ووايو، چې دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی او هغه پرونوم سره مل راځي.

د ،، د ،، ټولیز کېدنه: که داسې ترې پوه شو، خو په دې لومړي او دویم کې به هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم وي او له دې امله به دا ،، د ،، له ،، ما او تا، سره دما، دتا د ژبلار له لارې سم وي.

نو: له دې دریو څخه د ژبلار له لارې دما، دمور، دتا د تاسو، د هغه(هغې)، هغوي سم دي او بس.

یادونه یا زما ټینګار: تر هغې، چې تاسو گرانو لوستونکو دانه وي رد کړی یا د دې بل سموالی راته په دلایلو نه وي راښولی، نو دا به سم وي.

و ما ته به بڅښنه کوی، که ستړي کوم مو.

په ځنګیزه یادونه:

تراوسه پورې مې د خاوندوالي حالت کې یو پوستپوزېشن یا پسېځایښوی ومیند او هغه ،، لپاره،، دی.

الماني او انګرېزي يې: für and for

پام: دا د ،، پار ،، لپاره یا په ځای نه دی، نو سره ګډ لیکل کیري، ځکه یو وی دی او نه ګډوله.

د ،، پار ،، لپاره الماني او انګرېزي هغه غوره يې: because of and wegen

په ژبلار کې نوي میندنې

ډاکتر ماخان میری شینواری

پیل یادونه: ژبه پیدایښت دی او څوک په پیدایښت کې ګوتې نه شي وهلی او که دا کار وشي، نو هر ورو به ناسم وي. دا په دې تړپوهېدنه، چې ما هم دلته له ځان څخه څه نه دي پیدا کړي یا جوړ کړي، هغه د پیدایښت څخه راپیدا څه مې سره شنلي یا روښانه کړي، هیله ده چې سم به مې میندلي وي.

هيله ده، چې ويې لولۍ، مرسته وکړي، د پښتو ژبلارې د ودې لپاره.

په پوهنيزه څېړنه کې بايد مخامخوالی نه وي، دا په دې پرېوهېدنه چې بايد رد نه شي.

نن د ۲۰۲۱ ز کال د مارچ ۳۱ –م په درې بجو مي خوب کډه وکړه، د همغه خپل چرت له امله، خو د ژبې په هکله مي ميندني وکړي، چې له دې امله ورته خوښ يم.

دا ليکنه په څو برخو وېشم او په لاندې توگه يې له تاسو سره گډوم:

لومړۍ: د ماپخوانۍ اند د ځنو اړيکووينو يا که غواړي، د ادپوزېشنونو په هکله دويم: څنگه والي يا حالتونه

درېم: دا اوس مي ورته د دې ليکنې په هکله پام شوي نومځاينيو، يا مرستندوي نومځاينيو او يايي که هرڅه د بللو وړانديز کوي. دا دوه برخي لري.

څلورم: پښتو- لږ تر لږه په داتيو حالت کې – يواځې پوستپوزېشنونه (پسي ځاينيو) لري.

پنځم: له الماني، انگرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانۍ بڼه ناسم پښتو ژباړلي دي

و لومړۍ ته: د ما پخوانۍ اند، چې دا ځنې گډوله اړيکويونه به گوندي سنترپوزېشنونه وي:

له...څخه (سره، کره)، په کې، پر...باندې، تر.... پورې، و ... ته او نور. گومان مي دا هم وو، چې گوندي پښتو به مخ – پسي – سنتر ځای نيوې ولري. په دې هکله مي ليکنې شته.

دابه په ليکنه کې روښانه شي.

دويم: څنگه والي يا حالتونه، چې لنډ يې بيا له تاسو سره گډوم.

د حالتونو څېړنپای

د پښتو څنگه والي، پېر يا حالت ته د مشورې لپاره.

د الماني ژبلار په مټه يا مرسته دا څنگه والي (پېرونه، حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توگه روښانوو: دلته يواځې د پوښتنو له لارې.

۱ – نوميز څنگه والی: (څوک؟، چا؟)، (څه؟)

۲ – د خاوندوالي څنگه والی: (د چا؟، د څه؟)

۳ – داتيو څنگه والی: ۱ – (له چا؟)، (له څه؟)، ب – (وچا؟)، (وڅه؟) پ – (په چا؟)، (په څه؟)، ت – (پرچا؟)، (پرڅه؟)، ټ – (ترچا؟)، (ترڅه؟)،

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنگه ونوموو، يا نومول شوي (که وي). دې نور کې- گومان مې دی- ستونځې نه شته.

۴ – اکوزاتيو څنگه والی: (چا، څوک، څه)

گورو، چې ۱ – او ۴ – يو ډول دي، خو ۱ – د کړوني په څنگه والي او ۴ – د پرېکړوني يا نه کړوني په څنگه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کې پر څه باندې څه يې د څه پرسر کېښود؟

داسې يې ځوابوو يا روښانه کوو:

(سپين) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د ځلمی) «۵» (وکور) «۶» ته لار او (په کوټه) «۷» کې (پرېمېز) «۸» باندې (کتاب) «۹» يې د چوکۍ (پرسر) «۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلار له مخې به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالي او «۹» اکوزاتيو حالتويونه يا پېرونه او که غواړئ څنگه والي دي.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځې اوبی کړې وي.

یادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنگه والی لیکلی، باور وکړی، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرتله له دې په دې پېر هم نه پوهیږم، چې دا به حالت ته وایي او که څنگه؟ که دې کې هم هر څنگه پرېکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هیله ده چې اندونه سره ګډ کړو.

اوس راځو:

و دریم ته: دا اوس مې ورته پام را ګرځېدلی نومځاینيوي.

دا کوم دي؟ دا را، در، ور دي او مې، دې، یې، چې د کارونو یې بېلابېل ځایونه شته.

دا په دوه برخو وېشو

الف: الف ۱ – موږ په پښتو ژبه کې د خاوندوالي لپاره مرستندوي یا پوره او که هر څنگه یې بولي نومځای نیوي لرو:

مې، دې، یې. د دې، یې، نارینه، ښځینه او ډېر هم همداسې دي او د، مې، دې، لپاره وایو چې، مو، . پوښتنه دا ده چې به د دواړو لپاره وي او که د یوه لپاره.

دا هم په دوه ډوله کارول کیږي

الف ۱ ۱ – که ووايو: کور مې (دې، یې) سپین دی، نو پوهیږو، چې دا د خاوندوالي نومځای نیوي دي او که ووايو:

الف ۱ ۲ – که ووايو: کتاب مې (دې، یې) واخست، نو دلته دا بیا نومیز حالت دی. دلته بیا د کړونې په څېر رامنځ ته کیږي. هیله ده، چې په دې هکله به هم کران مینه وال مرسته وکړي.

الف ۲ – همداسې د داتيو لپاره هم دا لاندې نومځاینيوي لرو:

د حالتونو څېړنپای

را، در، ور، چې زیات یې هم همداسې دي.

د دې لپاره به یې الماني او انگریزي انډول راوړ او وېه گورو، چې دا هم همغسې موخوردې
ب – څنگه والي یا حالتونه.

ب ۱ – د خاوندوالي څنگه والی یا حالت

انگریزي نومځاینيوي د خاوندوالي لپاره

His yuors my

الماني.....

Sein dein mein

انډول پښتو یې د ساده یا نیم – یا خاوندوالي نومځای نیوو سره.

مې دې یې

پښتو پوره یا ورسره بلد نومځای نیوي

دما دتا د هغه... او نور

یادونه بنځینه او ډېر یې په پام کې نه دي نیول شوي.

(My (mein) house (Haus

کور مې

دماکور

ب ۲ – د داتیو څنگه والی یا حالت

را – ، در – ، ور – (څخه، سره، کره، باندې، لاندې، کې، پورې، ته، ...)

که الماني ته مو پام راوگرځوو، نو دا پورته اړیکویونه ټول د داتیو په څنگه والي کې دي.

له ما - ، له تا - له هغه (هغې) - (څخه، سره، کره) او

پر... باندې، پر (ما، تا، هغه...) باندې او پورې، په (ما، تا، هغه، ...) کې،
تر... پورې، و ... ته

(و....) په کندهارۍ گړدود کې په روښانه توگه شته

کور مې، - دې، - مې،

انگريزي نومخري د داتيو لپاره

him you me

الماي نومخري د لپاره

Ihm dir mir

پښتو نومخري د داتيو لپاره

را در ور

دا پورته، مرستندوی (?) نومخاينيو د يو او ډېرو لپاره هم دي او ټيک همهغه
د الماني او انگريزي په څېر د داتيو حالت ښايي او دا لاندې يې بل ډول دي.

له ما له تا له هغه او نور

د حالتونو څېړنې له مخې پای لاس ته راړنه او گومان مې دی، چې داپرېکړه-
که راسره ومنل شوه - نوې وي.

څلورم: پښتو ژبه يواځې او يا لږ تر لږه د داتيو حالت کې يواځې
پوستپوزېشنونه لري.

څه پوهېږو، چې دا پوستپوزېشنونه دي؟

دا له.... (څخه، سره ...) او همداسې دا په... کې او پر... باندې، تر... پورې
او نور سنترپوزېشنونه نه دي؟

هغه اړيکيوونه چې د را، در، ور سره راځي، برېښي چې پوستپوزېشنونه دي.

د حالتونو څېړنپای

نو دا له، په، تر او نور نو بیا کوم ژبني توکي یا ژبني څه دي او همداسې خپلواکه ترېپېو هېڅنه هم نه لري. دابه روښانه کړو. دا یواځې د یوه نومخړي سره پرېپېو بډنهلري یا یې پهاوک کې دي او بس.

که منلي مو وي، چې، د، د خاوندوالي مورفېم دی او له مې، دې، یې څخه همداسې برېښي، نو دلته هم دا، له، په، پر، تر... د داتیو حالت مورفېمونه دي او یا د ما، دتا، دهغه،... سره یوځای داتیو حالت ورکوي.

بل لامل یې دا دی، چې دا له، په را، در، ور کې دننه یا خوندي دي.

یو څو بېلگې:

له ما(-تا،-هغه...) څخه ولاړ. را (در، ور) څخه ولاړ.

تر تا پورې در ورسېد. درپورې در ورسېد.

یادونه: که دا سم وي، نو گورو، چې تر مور تل ناسم او زیات کاروو.

پنځم: له الماني، انگرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانۍ بڼه ناسم پښتو ژباړلي دي، دا چې دا له، په، پر، و، تر نو په الماني او انگرېزي داسې نه دي؟

ما تراوسه پورې داسې انګېرل:

۱ – له... څخه، یا ځانله له vor; from

۲ – تر یا تر... (پورې) bis; until

۳ – په... کې im, in

۴ – پر.... باندې یا پر auf, of

۵ – و....ته zu, to

۶ – له.. سره mit, with

د Vor, bis, in, auf, zu لپاره د پښتو دي:

څخه، پورې، کې، باندې، ته

یوه بېلگه: سپین راڅخه در روان شو او په لنډ وخت کې درپورې در رسیږي.

سپین له ما څخه و تا ته در روان شو او په لنډوخت کې به تر تاپورې درورسیږي.

دلته دې اړوند دې ته هم پام راوړل، درواړول، ورواړول شي، چې دلته لکه راغی، درغی، ورغی هم شته.

دا د څېړلو خوندیونه راته پېچلې، خو له ردولو یا مخامخوالي راته ازاده یا خپلواکه برېښي.

بیا لنډ: له، تر، په، پر، خپلواکه پرېپوهېدنې نه لري او د اړیکویونو پخواک کې دي..

هیله ده، چې پر دې باندې به یو له بل سره گرمې خبرې ولرو.

Klitikum = تکیه اړ نومحاینوي:

پیل یادونه: تر هغې پورې، چې ما و ځان ته روښانه کړه، دا لیکنه یا همهغه د مادا ډول لیکنې په پښتو کې تراوسه پورې یواځنی دي، چې له دې امله به ستونځې ولري. دا لیکو او په خبرو کې کاروو، خو بېلاریزه لار سره یې بلد نه یو، نو د خبرو او د پام وړ راته برېښي.

کلیتیکی (له زړې یوناني $\epsilon\gamma\kappa\lambda\iota\tau\iota\kappa\acute{o}\nu$ رابلل شوي تکیه شوی وي) هغه وي، چې کلیتیكون یا تکیه اړ وي، په دې پوهېدنه، چې په یوه بل وي باید تکیه وي (دا خو هغه تولید یا د نورو ژبو څخه رانیولی پېژند دی، دا کېدی شي په پښتو کې بل ډول راشي، چې فکر باید ورته وشي او دا چې زه گورم، د پښتو دا کلیتیکی نومحاینوي، چې د ما لخوا انډول داسې راوړل او بلل شوي، بل ډول دي هم، خو دا اوږد او په ګډه فکر غواړي، چې دا نه شته). هغه وییونه، چې تکیه پرې کوي بنسټ وي بلل کېږي او پرته له دې څخه تکیه وي یا مېلمه پال وي دی. دا ترن وي له تکیه اړ وي سره یو نږدې غږیز یا موزیکي یووالی جوړوي، ډېر وخت phonologisches فونولوژیکي

د حالتونو څېړنپای

ويي دی. په دې موخه تکیه اړ ويیونه خپلواک او ازاد ويیونه نه دي او د خپلواک ويیونو او افېکسونو (مخترو؟؟) په منځ کې ځانگړی ځای نیسي. یو لړ کریتیرین شته، چې افېکسونه له تکیه اړ ويیونو څخه توپیروي، کېدی شي افېکسونه په بڼه جوړونه کې نامنظموالی راولي او په تکیه اړ ويیونو کې په ټولیزه توګه بنسټويي کې بدلون نه راځي.

۱ - (دا برخه په څېړلو کې داسې پېچلې برېښي، چې کېدی شي د پښتو او الماني څېړنې سره توپیر ولري، خو زه به هغه زه ورڅخه پوه شوی لیکنه له تاسو سره شریکه کړم، چې پوره کونه یې بیا راتلوي ژبپوهان په غاړه باید واخستلی شي.)

۲ - په هره برخه کې بېلګې هم نه شته، ځکه چې برته له تکیه اړ ويیونو څخه داسې روښانه دا افېکس او بڼه نه پېژنم، خو پېژند می یې در سره سم ګډ کړی دی.

کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینيوي لرو:

تکیه اړ نور هم د هغوي د بنسټونو د ډول له مخې څخه توپیر لري. هغوي سینټاکتیکي (د غونډلو او غونډلو جوړونو اړوند، د غونډلپوهنې اړوند) ټاکلي یا په یوه مورفولوژیکي کاتېګوري کې رابند وي. مور دوه ډوله تکیه اړ ويونه یا نومځاینيوي پېژنو:

۱ - Proklitika هغه ويیونه یا بڼه یې نومځاینيوي دي، چې پسې راتلونکي ويي باندې تکیه کوي.

۲ - Enklitika هغه نومځاینيوي دي، چې ځانونه د مخه تلونکو ويیونو پسې تکیه کوي د مخه تکیه اړ نومځاینيوي (pro- klitisch): یو (د مخه تکیه وي) پسې تلونې ویي پورې داسې تکیه وي، چې یوځای یو ويي جوړ کړي.

دا نومځاینيوي ټول درې دي: را، در، ور.

یادونه: زه چې دا ويونه په ن ج کې گورم، نو د هغه څه سره چې زه یې له الماني لولم، پوره توپیر لري، چې دا همداسې باید وي هم.

يوه اړيینه يادونه: ما دلته د دې نومونو لاندې څېړلي، کېدې شي /به نورو ژبو کې، چې داسې خوی ولري، په هغو کې ښه روښانه شوی وي، خو زه نه پرېپوهېږم. هرڅنگه چې وي، دا څېړلي، چې د هر نامه لاندې وي، ژبنيزه ستونځه په کې نه شته. که دا نوميزه ستونځه بل ډول چا بللې وي يا بولي، له هغې څخه زه خبر نه يم او هيله ده، چې راسره گډ به يې کړي. همداسې: دا په پښتو کې لږ د پوښتنې دی، چې له بنسټ ويي سره يوځای يو ويي جوړوي او که څنگه؟

بېلگې يې: را څخه او که راڅخه، را پسې او که راپسې، را سره او که راسره.

د دې نومځايينو کارونه هم ژبپوهنيز په دوه ډوله وييونو يا تکيهوييونو سره راځي، چې بېل او گډ ليکلو کې دې هم پام ورته وشي.

۱۱ – د کړونې يا رېکتوس حالت کې

۱۲ – په نه کړونې يا اوبليکوس حالت کې او هلته هم يواځې د پسېځايينو د مخه تکيه اړ نومځايينوي دي.

و ۱۱ – ته: موږ کړنوييونه لرو، چې په هغو کې پرېکړونې نه شته، لکه: تلل. داسې ويونه لوريز کړنوييونه هم بللکيږي او دارا، در، وړ هم د همدې وييونو سره راځي. دا را، در، وړ. له دې کړنوييونو سره گډ يو ويي جوړوي. موږ وايو: تلل، راتلل، ورتلل. درتلل.

که د دې سره موږ يوه کړونې غونډله جوړوو، نو وايو: زه درځم، ته راځي او هغه ورځي او همداسې زه ځم، ته ځي او نور.

دلته گوره د ځانيز نومځايينوي سره دا را، در، وړ هم د هغه کړنويي، تلل سره راځي.

دا د هغه مې، دې، يې په څېر لکه هلته د هغو لپاره ما، تا، هغه ... او نور راځي، خو په دې کې داسې نه ده، نو څنگه فکر بايد دلته وشي؟

که ولرو: راځي. پوښتنه: څوک راځي؟ ځوابه: زه، (هغه، ته...) راځم (راځي، راځي...) (راځي،...)

دلته گورو، چې د پوښتنو په ځوابولو کې دا کړننوموويونه ورسره مل دي. داسې برېښي، چې د ځم او ... سره دا را، در، وړ بيا نهېلېدونکي تړلي، دا په دې پوهېدنه، چې د هغو برخه ده.

و ۱ ۲ – ته: دلته دا را، در، ور یواځې د پېښځاینیوو سره راځي. دا چې دا هم گډ یا بېل لیکل کیږي، د پام وړ دي. موږ لرو: را(در، ور) سره (څخه، کره، پورې کې او نور)

دا بی له دې اینکلیتیګي نومځاینیوو داسې لیکو: له ما (له تا، له هغه...) سره(څخه، کره، پسي)، په ما (په تا، په هغه...) کې، پرما(پرتا، پر هغه) باندې(پورې)، وما(وتا، وهغه، ..) ته. که نور وي، نو گران لوستونکي دې ورته پام وکړي.

یادونه: دا څه چې موږ داسې بولو یا ایې د الماني په مرسته یې داسې رااڅلم، په الماني کې یا نه شته او یا داسې نه دي، بېلګې یې اړینې نه بولم.

اینکلیتیګي یا پسي تګه اړ نومځاینیوي:

پسي تګه نومځاینیوي یوه شیدنده لري، که هغه په یوه کړنويي پسي ورزیات شي. زیات وخت په خبریزه ژبه کې یا په شعرونو کې ومخ ته راځي او په لکنیزه ژبه کې بیا ډېر یا نه لیکل کیږي. دا نومځای نیوي دا لاندې څلور دي.

،، مي، مو، دي، بي،،.

یوه پیل یادونه: موږ لرو: ۱ - کتاب مي واخست. ب - کتاب مي سپین ی. گورو: په ۱ - کې: په غونډله کې مي کړونی دی، نو له دې امله ،، ما ،، او په ب - کې ،، مي ،، نه کړونی دی، نو له دې امله د اړونده حالت سره سم د هغه حالت یو مورفېم ، چې پېډې غونډله کې ،، د ،، دی د ،، ما ،، سره ور زیات شي، نو له دې امله د ،، مي ،، په،، دما،، راځي. گوری، چې پښتو ژبه د ژباړل له مخي څومره له یوه څه څخه دوه ډوله پوهېږني لري، چې دا ،، مي ،، یوه غونډله کې ،، ما ،، او په بله کې کې ،، دما،، دي.

داسې به ومخ ته لاړ شو، چې

۱ - لومړی به درې غونډلي راوړو، یواځې د یوه کړوني سره او بیا به د دې په مټه پېژند وړکړو.

خبره په څوک او چا کې هم ده

۱۱ - کتاب مې واخست.

چا کتاب واخست؟

ما کتاب واخست. له دې لاس ته راځي

ما کتاب واخست = کتاب مې واخست

۲۱ - کتاب اخلم (که پام وکړو، نو په دې روان حالت کې، کتاب اخلم، تکیه پر نومځاینيوی نه شته او و پوښتنې ته، چې: څوک کتاب اخلي؟ زه کتاب اخلم، نو د دې لاس ته راوړنه به دا وي، چې دا غونډله، کتاب اخلم، په خپله خټه کې سمه یا پوره نه ده او دلته باید تل ورسره، زه، وي، په دې پوهېدنه چې اړوند کړونی باید ورسره وي. څوک کتاب اخلي؟ زه کتاب اخلم.)

اړینه یادونه: دا نومځاینيوي، د هغه کړنويونو لپاره راځي، چې پرېکړونی ولري.....

یادونه: ډېر ښه راځي، چې دا غونډلې د پوښتنغونډلو له لارې روښانه شي او داسې سمې هم راځي.

څوک کتاب اخلي؟

زه کتاب اخلم = کتاب اخلم

چا کتاب واخست؟

ما کتاب واخست = کتاب مې واخست

۳۱ - کتاب دې اخلم

د تا کتاب اخلم

څوک د چا کتاب اخلي؟

زه د تا کتاب اخلم.

۲ - په دې حالت کې به هم وگورو، چې څو غونډلې لیکلې شو او دا څنگه؟

۱۲ - کتاب مې سپین دی

د چا کتاب سپین دی؟

د ما کتاب سپین دی. له دې څخه و لاس ته راځي، چې:

د حالتونو څېړنپای

د ما کتاب سپین دی = کتاب مې سپین دی

له دې پورته راوړنو څخه داسې برېښي، چې دا پسي تکیه اړ نومځاینيوي دا دندې لري.

په ۱ - کې مې، مو، دې، یې د کرنویونو سره کړوني یا رېکتوس دي او

په ۲ - کې خویویونو سره نه کړوني دي یا دا د خاوندوالي حالت دی.

د ژبلارې په بتست پېژند کې یې داسې هم دي، چې دا نومځاینيوي په خبر ژبه کې راځي او په لیکن ژبه کې نه راځي.

راځي، چې د دې لپاره لږ تر لږه دا یوه غونډله راوړو او بیایې اړونده پوښتنه پوښتنغونډله راوړو او با د دې پوښتنغونډلې ځواب په همغه تېرې موخي ورکړو. پام ورته کوو:

لرو: کتاب مې یې راوړ.

پوښتنه: چا د چا څه شی راوړ:

ځواب: هغه دما کتاب راوړ.

گوره چې دا ځواب په همغه موخي دی، خو د همغهو تکیه اړ نومځاینيوو سره نه.

دا گوره یوه په زړه پورې موضوع ده، چې باید پام ورته رااوښتی وي.

ډاکتر ماخان مېړی شینواری

د حالتونو نوی څېړنپوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

پښتو د ژبلارې له مخې څخه هم یوه هکپکونکې ژبلاریزه او نه (پوره) یا ښه یې کمه څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپي ۴ بجې. فکر مي ټول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې **څېړن اند** (د څېړنې په بنسټ اند ته) ته ورسېدم:

پښتو یوه ډیر ښه روښانه ژبلار لري. دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبي د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له یوه اند څخه وېل ته ځم او د نوي څېړنپوهې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

په پښتو چې زه تراوسه پورې له پښتنو څخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنيا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولي او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په حالتونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې ما هم ډېرې لیکنې کړي او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پیدا موخي اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونې او نه کړونې په ځای په څلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونې حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هیله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو حالتونه لنډ بي له ډېرې شننې:

لومړۍ – کړونې : نوموینونه (نومونه او نومځاینيوي): زه، ما، ته، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

لومړۍ ۱ - زه مړي خورم. ما مړي وخوړه.

لومړۍ ۲ - ته مړۍ خوري. تا مړۍ وخوړه.

د حالتونو څېړنپای

لومړۍ ۳ – هغه مړۍ خوري. هغه مړۍ و خوره. او داسې نور هم....

دويم: پرېکړونۍ: هغه نومونه يا نومځاينوي دي، چې څه پرې کيږي، لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسيا کوي.

يادونه: د کړونې او پرېکړونې په منځکې دا توپير دی، چې کله، چې کړونۍ په زه پيل شي، نو پرېکړونۍ يې ما دی او په څټ، چې کړونۍ ما وي، نو پرېکړونۍ زه دی.

بېلگې: دويم ۱ – ته (ما، هغه) وهي. تا (زه، هغه) ووهلم.

دويم ۲ – هغه (ما، تا) وهي. هغه زه ووهلم (ته ووهلې).

گومان مې دی، دابه بسيا وکړي.

يادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دريم: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومويونو(نومونو، نومځاينيوو) سره د خاوندوالي مورفيم ،، د ،، د مخه راځي.

بېلگه: دما (دتا، د هغه) کتاب.

څلورم: د پېښځاينيوو حالت:

بېلگې:

څلورم ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم ۲ – پرميز (باندي، پورې، پسې)

پنځم ۳ – په ما کې.

څلورم ۴- و ما ته.

څلورم ۵ – تر مایورې. او نور.....

په څلورم کې څخه، سره.. کې، باندې، پورې، ته ... پسېځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...

د پسېځاینيوو اړونده مورفېمونه دي.

گورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بېلا بېلو پسېځاینيوو اړونده مورفېمونه راځي، نو له دې امله دا د پسېځاینيوو حالت بللی شو.

په څلورم کې څخه، سره.. کې، باندې، پورې، ته ... پسېځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...

د پسېځاینيوو اړونده مورفېمونه دي.

څنگه کړی شو دا وښايو؟

د تکیه اړ نومځاینيوو په بنسټ

۱ - پسې تکیه اړ: مې، مو، دې، یې: دا پسې تکیه اړ نومځاینيوي د یوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکیه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکیه اړ نومځاینيوي د یوه پسېځاینيوي او یواځې د پسېځاینيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسېځاینيوي حالت یې بولم.

و ۱ ته-

و ۱ ته - دا پسې تکیه اړ یا اینکلېتيکي نومځاینيوي دوه ځایونو کې کارول کېږي،

۱۱ - دانومځاینيوي، چې نومويونو پسې راځي، که د مخه نومځاینيوی یې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاینيوي یې کړونی دی.

د حالتونو څېړنپای

بېلگه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونى دى او مې کړونى.

۱ ۲ — که د دې نومځاینيوي د مخه نوموى د دې نومځاینيوي پسې د يوه خوي سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دى.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته —

۱ ۲ — دا نومځاینيوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوريز کړنويونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخي له امله دا همدومره بسيا کوى.

۲ ۲ — که دا نومځاینيوي د پسېځاینيوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاینيوو حالت دى او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پوري، باندي، کي،...).

گورو دا دلته يواځې له پسېځاینيوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدې شي، چې ووايو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکو يا کړونى او نه کړونى حالتونه، چې دا لومړى يې کړونى او پسې درې يې نه کړونى حالتونه وېلو. دنورې روښانتيا لپاره پوره ليکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړين څه وښوول، خو اوس اندونه، گوټنيونې، سمونونه او وړانديزونه سره گډ کړو.

ما د دې ليکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله ليکنو ته پايتکى (د پاى ټکى) کښېښود. تاسو ټول دې راته بريالي وى.

د پښتو حالتونو د ستونځوبيو بريا

څنگه دې لاس ته راوړنې ته بريالی شوم؟

دېر خوښ يم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر گړنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکيه کلام لکه چې کارول کيږي- کې را پيدا کيږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه يوه اړيپنه يادونه وکړم.

اړيپنه يادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د ليونتوب يا د زورواکوال گومان مې هم په ځان نه راځي. دا بايد روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپيدا اند چا په پوهنيزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې بايد سم وگڼل شي او که داسې وي، نو بيا موږ ټولو ته د دې بريا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنيزه څېړنو په بنسټ يې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بيا به هم دا هڅول د ما بريا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم يا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم راميدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بريا په څرگندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو يو کتاب برابر اوه.

دې بريا ته مې نو څنگه لار ومينده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پيل وکړ، چې د ما په لومړنيو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

د حالتونو څېړنپای

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې يې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا مې ځنو ملگرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس (ولاړ يا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت يا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د يوه ځوان پوه کامران منگل ليکنه يا ماته په کمنت وليکل، چې ،، د ،، د خاودوالي مورفېم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومويونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت يو مورفېم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم بايد د کوم حالت يا حالتونو مورفېمونه وي او پرته له نومويونو څخه به خپلواکه پوهېدنه ونه لري. گومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل يې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اينکليتيکي حالت (پسې تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتيا ځکه نه شوه روا ستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ هم ورسره يوځای څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینيوو را، در، وړ چې پروکليتيکي يا د مخه تکیه اړ نومځاینيوی دي په مرسته دا فکر پيدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفېمونه دي او دا د (را، در، وړ) (څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بيا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پيداشو، چې پښتو نو يواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کليتيکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکليتيکي (پسې تکیه اړ) او پروکليتيکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینيوي لري، نو دې پای ته راوړسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بيا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا بریاوې هم لوي څښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتو پوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د حالتونو اړونده مورفېمونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د مور تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز کې داسې په نامه په رسميت کې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بيا بيا ستايم.

پای يادونه:

مور بايد ومنو چې:

لومړی: ژبه پيدايښت دی او نه لکه چې وايو: قرارداد.

دويم: ژبه مو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده. ځوانه په دې پوهېدنه چې نږدې له نوي کلونو څخه راپه دېخوا او له ۱۹۶۴ ز کې څخه وروسته يې هغه خپل رسمي ځای د قانون په څلورديوالي کې نيولی، خو په عمل کې اوس لا هم ترې لرې ده، خو دا بايد ووايم، چې وده يې پوره ښه ده.

دریم: زه چې گورم، په ژبه کې مو هغه ډېرې ستونځې په حالتونو کې دي.

زه به له دې ليکنې سره و ځان ته دا اجازه ورکړم، چې دا د حالتونو ستونځې مې له ډېرو ستونځو څخه وروسته اوبی کړې دي.

-- په ليکنه کې تکرار له دې امله هم راغلی، چې هره ليکنه په بېلا بېلو ورکړو حالتونو په هکله ليکل شوي، چې ماته بيا د داسې کار سمه راټولونه او ترتيبونه نه کېدونکي وېرېښېده. توان نور دومره نه دی.

-- د ټولو ژبو ژبلاړي يو له بل سره پوره توپير لري لکه چې ژبي سره توپير لري، خو و خپلې ژبلاړ ته د نورو پرمختللو ژبو څخه د نوې ميندونو په څېر گټه اخستل کېدی شي او هلته يو نوي څه چې کتل کېږي موږ ته هم د خپلې ژبې د ودې لپاره يو فکر راکوي.

د پښتو ژبلاړيزه څېړنه کې مو څه ته بايد پام وي؟

د ژبي معيار پکېدنه کله کېدونکي ده؟

د ژبي معيار پکېدنه هغه وخت کېدلی شي، چې رسمي وي او د دولت له خوا څخه يې ملټر وشي.

موږ د څه ډول ليکنو سره مخامخ کېږو او له هغه څخه بايد څه ډول گټه واکلو؟

موږ لرو:

۱ – تاريخي ژبه.

۲ – کليوالي ژبه او

۳ – معياري ژبه

د موږ موخه دا ده چې ژبه مو هغه معياري حالت غوره کړي، چې په خواشينۍ يې بايد ووايم، چې لا تراوسه پورې نه ده معياري شوي، لاملونه يې نه راوړم، خو که خبرو ته مو سره اړتياوه، پرې غږېدلی شو.

په ژبه کې حذف او که حذف (وېبخښی، چې راته برگ نه شی، خو عربي مې – په خواشینی باید ووایم نه ده زده، خو هڅېږم، چېله موخه تر شونې پولې پورې په پښتو وییونو هم روښانه کړی شم - نه ده زده) یا پرېښودل او یا ورڅخه تېرېدل نه شته.

دا پرېښودنه په څه پوهېدنه ده؟

که همدا حالتونه راواخلو نو د ،، له کابل څخه و کور ته ځم. داسې لیکلی شو: د کابل کورته ځو. دلته که ،، څخه،، او ،، و ،، ونه لیکل شي، نو دا دې پروا ونه لري. دا کېدی شي په پېډېرو ډولونو ولیکلی شو، خو دا دچا خوښه نه ده او نه لهدې امله، چې گوندې سړی پر پوهېږي. بېرته همدې ته راځو، چې دا د ژبې دسم ښوولو لپاره ژباړیز لامل نه شي کېدی، پیدایښت نیماوي نه مني او ناسمې دي.

ژبه چې په معیاري توگه څنگه جوړه ده همغسې جوړه ده او بدلون یې ناپیدایښتي دی.

په ژبه کې تاریخي وییونه، دا په دې پوهېدنه، چې هغه او دغه لیکوال داسې یا هغسې لیکلي، نو باید سم وي (په دې پوهېدنه، چې باید معیاري وي) او یا دا چې هغه او دغه ژبپوه لیکلي، نو باید همغسې وي، دا دواړه د یوه څه لپاره د ښوولو بسیا نه کوي. دا چې ژبه نوې ده، نو ژباړل هم نوې څېړل کيږي او دا څېړنه د ژبې د جوړښت په بنسټ کيږي، چې هغه سمه څېره یې سمه ده یا هغه معیاري لیکندول یې باید سم وي او هغه سم دی.

خبرې نورې نه اوږدوم او په دې لار کې موږ ته د لا پېرو بریاوو په هیله.

ډاکټر ماخان مېړی شینواری

برېښناپته: smakhan1946@gmail.com

دوه پرنستي غوښتنلیکونه:

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و ریاست ته دوه پرانستي لیکونه!

پېرو درنو د پوهنتونو د پښتو استادانو، د پوهنې وزارت او د علومو اکاډمي استادانو ته یو پرانستي غوښتنلیک.

د حالتونو څېړنپای

سر له نن څخه مې وړاندیز دی، چې دا د پښتو د حالتونو، چې په پښتو کې څو حالتونه دي د ښوونځي په درسي نصاب کې او همدا ډول په نورو پوهنیزو پروگرامونو کې ورگډ شي، چې ډیر اړین دی:

موږ په پښتو کې څلور حالتونه لرو، چې دا لاندې دي:

لومړی: کړونۍ حالت: دا هغه حالت دی، چې څه په کې کيږي، او یا کړل کيږي.

دا حالت د هر کس یا کسانو لپاره دوه نومځاینيوي لري، چې زه، ته، هغه او ما، تا، هغه دي. زه به دلته همدا یو زه او ما سره دا څېړنه یابښه یې روښانه ونه و مخ ته بوزم.

۱ لومړی – هغه کړنه چې کيږي، په هغې کې د وختونو په هکله نومځاینيوی نه بدليږي.

لکه: زه پاڅېرم او زه پاڅېدم. دلته د اوس او د تېروخت نومځاینيوی همغه، زه،، دی.

۲ لومړی – دا هغه کړنه ده، چې پرېکړونۍ لري او له دې امله کړل کيږي. په دې حالت کې وخت اړوند نومځاینيوي بدليږي او په لاندې ډول:

۲ لومړی ۱ – زه ږوډۍ خورم. د دې اوس وخت لپاره، چې ږوډۍ پرېکړونۍ ده.

۲ لومړی ۲ – ما ږوډۍ وخوړه. دا د تېروخت لپاره د،، زه،، په ځای،، ما،، راځي، چې دلته هم ږوډۍ پرېکړونۍ ده.

دویم: د پرېکړونې حالت: په دې حالت کې پر یوه څه یا چا باندې څه کيږي یا کړل کيږي.

دا حالت هم د لومړي حالت په څېر دی، خو د نومځاینيوو دندې یې دلته بدليږي.

۱ دویم: دا هغه حالت دی، چې پرېکړونۍ یو کړونۍ لري.

۱ دویم ۱ – ما غورځوي.

۱ دویم ۲ – زه دې وغورځولم.

۲ دویم ۱ – زه غورځېرم او

۲ دویم ۲ – زه وغورځېدم.

دا به دواړه اوس په یوه غونډله کې یوځای راوړو، چې کړونې او پرېکړونې په یوځای وي.

ما ته غورځوي. زه تا وغورځولم.

دریم: خاوندوالي حالت: په دې حالت کې یو د، د، مورفېم، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، د یوه نوموي سره یوځای راځي او د یوه چا یا یوه څه خاوندوالی وښايي:

لکه: دما کور یا د سپین کور. دا د کور خاوندوالی د مورفېم، د، سره څرگندېږي.

یادونه: له دې امله په زما، یما او د ما کې د ما سم او معیاري دی.

نومونه: د، د، د خاوندوالي حالت مورفېم.

څلورم: د پېښځاینیو حالت:

په پښتو کې دا هغه د ژبې ستونځمنه برخه ده، خو که له دې سره سم کار و مخ ته بوتلل شي، کومې ستونځې نه زېږوي او راتلونکې لیکنې مو له ناسمونو ساتي.

دا به لومړی د کلپتیکي دا په دې پوهېدنه، چې دلته د اینکلپتیکي نومځاینیو سره ولیکو:

یو - (را، در، ور) (څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، پورې، ته... که نور ومخ ته راغلل، نو لار یې همدا ده، کومې ستونځې نه لري).

دوه - دا اوس د دې نور نومځاینیو سره لیکو:

۱دوه - (له ما، له مور، له تا، له تاسو....) (څخه، سره، کره...)

۲دوه - (په ما، په مور، په تا، په تاسو،...)

۳دوه - (پرما، پرتا، پر هغوي....) (باندې، پورې(۱))

۴دوه - (تر ما، تر تا، تر هغوي،...)

۵دوه - (وتا، وما، وهغه،...)

.....

د حالتونو څېړنپای

په پورته لیکنه (۱) کې دا ویی ،، پورې،، دوه بېلابېلې پوهېدنې لري: دا د تر تا پورې کې دا ،، پورې،، پوله په گوته کوي او دا بل ،، پور،، د یو څه پورې، چې یو څه نښتي وي، لکه د ما په کالیو پورې خټې وتپل شوي.

په (۲) کې ،، و ،، و پښتنو ته یا و ځنې پښتنو ته داسې نابله برېښي، خو گومان مې دی په کندهاري ویېنو کې شته، خو همداسې دی.

اوس یې لږ روښانونه.

په پورته لیکنه کې له، په، پر، تر، و او ... ټول د اړونده حالتونو مورفېمونه دي، چې یواځې د نومځاینيوو سره د اړونده پسېځاینيوي لپاره موخه وړ او اړونده پوهېدنه لري.

دا داسې ده، چې هر یو له دې مورفېمونو یو ټاکلی یا څو ټاکلي پسېځاینيوي لري او په څټ هر یو پسېځاینيوي یو ټاکلی اړونده د حالتونو مورفېم لري.

لږ روښانونه: یو حالت مورفېم کېدی شي څو پسېځاینيوي ولري، خو هر پسېځاینيوی، ټیک یو د پسېځاینيوو حالت مورفېم لري.

د یوې پرېکړې لپاره: په پورته کې گورو، چې دا له، په، تر، پر ... د حالتونو مورفېمونه دي او یواځې او یواځې په ،، **دوه-،، کې** د اړونده حالتونو سره راځي. ،، حالت مورفېمونه، راته ښکلي نومونه برېښي. وبه لیکم، چې ښکلي نومونه ده او همداسې ده.

،، **دوه-،،** یواځې او یواځې یوه شمېر پوهنیزه کلمه ده، چې داسې وړ څخه پوهېږو: حالت مورفېم سره اړونده حالت پسېځاینيوي او یوه اړونده حالت پسېځاینيوي لپاره ټیک یو اړونده مورفېم شته یا تنظیم شوی، چې بل هر ډول راوړنه یې ناسمه ده.

په پوره پام: دا مو د ټولو ناسمونونو مخه نیسي، لکه تر ټولو... تر منځ، تر څنګه، چې پورې ورسره نه وي او نور.

لنډ: له دې داسې پوهېږو، چې دا مورفېمونه— که حالت مورفېمونه یې وېولو ښه به وي— په بل ځای یا له نا اړونده نورو پسېځاینيوو سره راځي، نو هرو مرو به ناسم وي.

داسې لږ د الماني سره پرتله کونه:

په الماني ژبه کې د هر حالت لپاره ځانگړي نومځايينوي شته. لکه

ich, mein, mir, mich

خو په پښتو کې موږ د دې بدلونونو لپاره اړونده مورفيمونه لرو، چې هر يو يې خپله ځانگړې روښانوندنه لري.

پای يادونه: الف-، د، د، د خاوندوالي حالت مورفيم دی.
ب-، له، په، پر، تر، و... د (اړونده پسېځايينوي) د پسېځايينوي حالت مورفيمونه دي او له دې څخه بله دنده نه لري او بله هر ډول کارونه يې ناسمه ده.

هيله ده، چې له دې سره به مو د پښتو ژباړېزو ستونځو بيو لپاره يوه ښه روښانونه گرانو لوستونکو ته وړاندې کړې وي.

که دا ليکنه درته د يوه پښتو ډاکټر ليکنه نه برېښي او له دې سره به يې ارزښت درته کم وېرېښي (سمه خو ده) نو کړی چې و ماته د ما د ټولو پښتو ليکنو په چوپړ کې او په ځانگړې توگه د حالتونو مېندنې، چې د پښتو پېژنې، هغه کې يوه غوره ميندنه ده يوه د پښتو دوکتورا هم راکړی. باور وکړی، چې د پښتو په تاريخ کې دومره کار او سم کار و پښتو ته شوی دی. گوری، چې ليکنې مې په رېښتيا ځانگړې دي. ما د پښتو دوه گرامرونه ليکلي، په پښتو کې نا سم راننېاسل شوي ويونه او نورې ليکنې.

هيبېبيله ده، چې ځانپالنه يې ونه بولی، زه هر کار چې کوم، هغه د ما د ځان لپاره دی، چې ځان روغ وساتم او دا دنده يې له سره کړې. خپل کار په چا نه خرڅوم او نه په چا کوم احسان اچوم، خو له تاسو سره يې گډونه اړيینه بولم، گومان مې دی، چې و چا ته به په دې کې زيان هم نه وي، چې دا به بيا ناروا کار وي.

دا زه چې وړانديز کوم، هرو مرو يوه ساده خبره نه ده. د دې باورې کېدو لپاره کېدی شي يو د پښتو پوهانو، د نورو پوهنو کسان او همداسې د علومو اکاډمي له خوا څخه يو کنفرانس ترتيب شي، چې په هغه کې زه د خپل ليکلي وړانديز سمون او اړيښوالی روښانه کړم، دا راته هرو مرو برېښي.

د دې حالتونو په څېړلو کې مې د نور په څنګ کې ډېر کلونه کار کړی، چې هغه په برېښنا کتابتونو کې هم شته — ketabton.com - او د اړتيا په وخت کې يې زه ورلېږلی هم شم.

د حالتونو څېړنپای

که تاسو په هکله د مالیکني وگورئ، نو درته روښانه به شي، چې ما و دې لار ته د رارسېدو لپاره څومره ستونځي گاللي دي، خو لاس ته راوړنه يې پوره روښانه ده، چې پوره ورته خوښ يم.

د فوق العاده ډاکټري راکړې غوښتنلیک!

په پښتو د ما د سترې او بې بديله بريالۍ څېړنې په هکله د دې کار لپاره د فوق العاده ډاکټري راکړې هيله!

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و درنو پوهاندانو او ټولو استادانو ته په درناوي!

لکه چې گورئ، ما په دې اخرو نږدې اولس کلونو کې د پښتو په څېړنه کې زيات کار کړی او ډېر اثار يا ليکنې مې خورې کړي، چې دا ټولې د پښتو تاريخ په اوږدو کې لومړنۍ او يواځنۍ پوهنيز کار دي، د ژبې له لارې به دا هم ووايم، چې ليکنې مې رېښتيا هم پښتو او ځانگړې دي.

په دې ټولو ليکنو کې هغه ستر کار دا دی، چې ما د څېړنو په بنسټ ماته دا بریا هم په برخه شوې، ومومم، چې پښتو هم په خورا روښانه او پوهنوره توگه څلور حالتونه لري، چې له دې سره مو له يوې خوا څخه د ژبې ستونځې له منځه ځي او له بلې خوا دا د ژبې د ژبلار او ژبپهني هغه غوره برخه او پوهنيزه بډايه ده، چې نوره هم پوره کيږي.

دا د يوه مسلک په پوهنيزه څېړنه کې يو ډېر ستر کار دی، چې بايد د پوهانو له خوا يې ستاينې او پېرزوينه وشي او هغه د يوې فوق العاده ډاکټري ورکړه ده.

دا هيله مې د ځان لپاره نه ده، دامې د کار د لاس ته راوړنې له امله ده، چې وځپلې ژبې ته په درنښتوگورو او نور پښتانه ژبمینه وال هم مينه ورسره پيدا کړي. که چېرې د ما غوښتنه نا سمه او ناروا وه، نو هغه به ډېرو ستونځو ولاس ته راوړې د شمېر پوهني ډاکټري دې راڅخه واخستل شي او په مطبوعاتو کې دې هم په پراخه توگه د ماغندنه وشي.

ستاسو ماخان او په هر صورت بريالي اوسئ.

Smakhan1946@gmail.com

د ډاکټر ماخان میږي شینواري کتابونو ته کتنه

د ډاکټر ماخان شینواري پوهنیز کارونه، ځانګړي دي، دا په دې مانا چې د نورو پښتو لیکنو سره د پښتو ژبې له مخې پوره توپیر لري او سوچې بوچې نوې دي. په لاندې ډول:

۱ – ډاکټر شینواري نږدې څلوېښت کتابونه د شمېرپوهنې ریښه کې په پښتو کړي، دا په دې مانا، چې د عربي ویونو په ځای یا یې نوره هم بڼه د مسلکي نومونو انډول پښتو ویونه لیکلي. (دا انډول نومونه په پښتو کې شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په درې کتابونو کې یې فزیک هم په پښتو لیکلی، دا په دې مانا، چې پوهنیز او مسلکي ویونه په پښتو دي، چې دا هم د پښتو ژبې له پاره لومړی ځل دی.

۳ – دوه کتابونه د ژبې په هکله، چې هلته هم د نورو لیکوالانو د لیکنو د سمون سره سر او کار لری، چې نوموړی په کې تراوسه ځانله دی، لکه په دې نورو لیکنو کې هم. ملامتي به د نومړي وي، خو وایي، چې کړنې یې د ژبلار سره سمې او سم اندیزې دي.

که ژبسمون، چې بیا هم ډېر غزېدلی او چاپ ته چمتو دی، هغه ویونه د خېل شوي، چې ناسم ژبې ته را ننېاسل شوي.

۴-دوه کتابونه ۱۴ – پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره به په لنډ وخت کې خوره او

۲۴ – د ژبې په چوپړ کې به هم لنډو ورځو کې ستاسو لوستلو ته وړاندې شي.

زما زیاتې لیکنې له پخوا په ټول افغان او اوس همداسې هغه زیات یې د تاند په خپرونه او د دعوت خپرونه کې خواره شوي او نور هم دا کار پسي روان دي.

او کتابونه په کتابتون.کوم کې خورېږي، چې هلته یې بیا د کتاب په بڼه لوستلی شی.

۳۴ – دا اوس پنځه او یا ښېر کتابونه نور د ژبې اړوند، یو د سیاست، او یو د غور هڅېرو کتابونه خپرونې ته چمتو دي. (د اوکتوبر اوم ۲۰۲۲)

د ډاکټر ماخام مېري شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکټر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوي:

:(Vienna (Austria 1988

لومړۍ:

topological Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact .H.K
Page 117 – 122 ; general algebra 6 algebra : contributions to

:(Vienna (Austria 1987

دويم:

und Aproximation durch Polynime in Universalen Interpolation-لومړۍ
Diss . Uni. Wien . Algebren

and Aproximation by Polynome in universal Interpolation-دويم
the University of Vienna/Austria Dissertation at ,Algebras

لاندې د شميرپوهنې پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه، له خوا چاپ شوي دي

:(Bonn (Germany 2000

درېم: د شميرپوهنې ستر کتاب : د شميرپوهنې برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ،
همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوي
ليکنه به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځنې ځايونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003

څلورم: ځمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کې شميرنه، د گټې – او کټې د کټې
شميرنه ، د احتمالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتياوې پوره کوي

:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

شمیرم: د شمیرپوهنې انگرېزي - پښتو ډکشنري. (ketabton.com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

dictionary German/ Pashto and Pashto/German Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځيال برابرېون (دا کتاب په دې څانگه کې يو پيل دی، ساده ليکل شوی)
ketabton.com ته پورته شوی)

equation Translation; An Introduction Differential
Germany): 2003) Bonn

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولگه
Formulas Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(Bonn (Germany 1997

يوولسم: د افغانستان په هکله سپينې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغي او بيا ابادولو ټولنه،، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شينواري د ،،د افغانستان روغي او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سياسي مجلې هم راوستلي.

ژباړې او نورې ليکنې:

: (Brinkmann. (From Brinkmann.du.de .Prof

د حالتونو څېړنپای

لاندې د برينکمن ليکنې چې له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د بنوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموينې له پاره گټور دي.

دولسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

ديارلسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دويم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

څوارلسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دريم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځلسم - د احتمالوالي شميرنه د بنوونځي لپاره (ketabton.com ته پورته شوی)

شپاړسم - احصايه يا ستاتيستيک د بنوونځي لپاره (ketabton.com ته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم - اناليزی ۱ (ketabton.com ته پورته شوی)

اتلسم - اناليزي ۲ (ketabton.com ته پورته شوی)

نولسم - کر بنيز الجبر (ketabton.com ته پورته شوی)

شلم - د شمير پوهنې بنسټونه (ketabton.com ته پورته شوی)

يوېشتم - د فرمولونو ټولگه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه ويشتم - فنکشنل اناليز (ketabton.com ته پورته شوی)

درويشتم - وکتور شميرنه (ketabton.com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرويشتم - له www.grundstudium.info/linearealgebra. څخه: کر بنيز الجبر (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځويشتم - Georg Gutenberg گونپوهنه يا د اعدادو تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

زما لیکنې

(Germany) Bonn:

شپږویشتم - د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍ برخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسيره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده‌کوونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمک‌چپونه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

دېرشم - دېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)

یو دېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک (ketabton.com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیرپوهنې گډې وډې لیکنې

څلور دېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکي یې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیگرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیوني یا حلونه یې (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انگریزي پښتو او عربي + درې ډکشنري

شپږ دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انگرېزي ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زړه له کومې (دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي).

نه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیري.

د حالتونو څېړنپای

څلوېښتم- د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوتونو څخه ، چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپريږي: د گروپونو تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برينکمن ليکنه

له پنځم ټولگي څخه تر اووم ټولگي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دويم مسلک فزیک دی، دا ليکني ژباړم. دا هم د دې ليکوال يوه ډېره ښه ليکنه ده، چې -د شميرپوهنې په څير- دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبيوني سره په کې راغلي او ماته زيات گټور برېښي) او دالاندې د برينکن څخه راژباړلي

يوڅلوېښتم - فزیک لومړۍ برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم - فزیک دويمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton.com ته پورته شوی)

درېڅلوېښتم - د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شميرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د ښوونځي کتابونو د هر کتاب يوې برخې ناسمونونو ته گوته نيول شوې او ناسمونونه بيا سم شوي هم دي.(ketabton.com ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم - د فزیک کوچنۍ ويونو دکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم - پرېپوزېشن يا اړيکويونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېښتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ويونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه څلوېښتم - پښتو ژبلار يا گرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېښتم - ژبسمون (که غواړئ دويم غزېدلي ليکنه) : له پخوانۍ ليکني څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه ليکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو په توگه له درې کاله را په ديخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسي د نورو د ج څخه خوريږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ويونه څېړل شوي ناسمونونو ته

گوته نیول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبمینوالو لپاره یې لوسته او گوته یې نه اړینه ده.

نه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

دا اوس خورنې ته چمتو: هیله ده چې کتابتون.کوم (ketabton.com ته پورته شوی) کې یې وکتلی شی

یوینځوسم- پښتو ژباړل د ښوونځي لپاره. همدا کتاب

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېینځوسم- د نړۍ هوښیار تیاوې.

څلورینځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

پنځه پنځوسم- ټولیز سم اند همدا کتاب .

شپږپنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.(همدا).

اوه پنځوس: د حالتونو څېړنپای (همدا کتاب)

د ډاکټر ماخان ميري شينواري ژوند ته يوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل يې نوم «ميري»، وو. د رحما بابا لېسه کې نومليکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم: شينواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي

د نيکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نيا نوم: ارواښاده صبره بي بي

د زېږېدو کال: ډاکټر ماخان شينواري د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه زېږېدلې دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نېټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېږېدو ځای: ننګرهار د شينواريو د هسکې مېنې ولسوالي په مورگي کلي کې زېږېدلې.

د مورگي غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنځکتاب، خلاصه، مونه، گلستان پورې، چې دا مو بيا په ښوونځي هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کليوالي ښوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورگي لومړني ښوونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زدکړونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه: له لومړي او بيا له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسې کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون د طب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د بنوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا بنه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملېکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکټرۍ په اخستلو بریالی شو (دا نو پوره ستونځي دي).

له ۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ د مارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفير دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پېداېښتي پوهنو څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ ز ک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۱۹۹۷ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

د حالتونو څېړنپای

ماخان میړي په ۱۹۷۲ کې له لري د میرمن بساپیری سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن بساپیری سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانگه او اباسین نومیږي. څانگه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلي.

ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library